

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF TER HOOGTE VAN DE KASTEELLAAN NR. 54 TE GENT (PROV. OOST- VLAANDEREN)

VERSLAG VAN RESULTATEN



ABO Archeologische Rapporten 1263

Rapport opgemaakt door: Tine Van denhaute



Derbystraat 51

9051 Gent

oktober 2020

Dossiernr.: 28459.R.01 (intern)

OE-nr.: 2020F9

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Kasteellaan nr. 54 te Gent (prov. Oost-Vlaanderen)

Auteur

Tine Van denhaute

Projectnummer

- 28459 (intern)
- 2020F9 (Agentschap Onroerend Erfgoed: bureaustudie)

Plaats en datum

Gent, oktober 2020

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 1263

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	2/5/2020	Interne draft
v1	27/7/2020	Externe draft / definitieve versie
v2	16/10/2020	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Jan Coenaerts
Business Unit Manager	Toon Moeskops
General Director	Patrick Hambach

1 INHOUD

1	Inleiding	7
1.1	Thesaurus.....	7
1.2	Administratieve gegevens.....	7
1.3	Doel van het onderzoek.....	7
1.4	Aanleiding van het onderzoek	8
1.5	Afbakening onderzoeksgebied	8
1.6	Onderzoeksstrategie.....	11
2	Aard van de bedreiging	11
2.1	Huidige situatie	11
2.2	Toekomstige situatie.....	20
3	Assessmentrapport: landschappelijke analyse.....	23
3.1	Topografische situering	23
3.2	Bodemkundige situering.....	27
4	Assessmentrapport: archeologische voorkennis.....	32
4.1	Geschiedkundige situering Gent.....	33
4.2	Inventarissen onroerend erfgoed	36
4.3	Cartografische Bronnen	45
4.4	Recente landschapsveranderingen.....	54
5	Besluit	56
5.1	Interpretatie en datering	56
5.2	Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering en samenvatting.....	57
6	Kwaliteitscontrole en ondertekening.....	59
7	Bibliografie.....	60

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: GRB basiskaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2020).....	9
Figuur 2: Het studiegebied in relatie tot de ruimere schoolzone (Geopunt 2020).....	9
Figuur 3: Het studiegebied weergegeven op de kadasterkaart (Geopunt 2020).....	10
Figuur 4: Het studiegebied weergegeven op de meest recente orthofoto (ABO nv 2020)	11
Figuur 5: Vooraanzicht langsheen de Kasteellaan (Google Maps 2020).....	12
Figuur 6: De achterzijde van het gebouw aan de Kasteellaan (Initiatiefnemer 2020).....	13
Figuur 7: Het middengedeelte van de speelplaats (Initiatiefnemer 2020)	14
Figuur 8: Zicht op de zuidelijke zijde van het studiegebied (Initiatiefnemer 2020).....	15
Figuur 9: Overdekte zone aan de oostkant van de speelplaats (Initiatiefnemer 2020).....	16
Figuur 10: Zicht op de zuidzijde van de speelplaats (Initiatiefnemer 2020)	17
Figuur 11: Prefab-gebouw in het middengedeelte van de speelplaats (Initiatiefnemer 2020).....	18
Figuur 12: Onverharde zone langsheen de westelijke rand van het studiegebied (Initiatiefnemer 2020).....	19
Figuur 13: Zuidzijde van de speelplaats richting het noorden (Initiatiefnemer 2020).....	20
Figuur 14: Inplantingsplan voor de toekomstige werken (Initiatiefnemer 2020).....	22
Figuur 15: Doorsnede van het toekomstige hoofdgebouw en houtatelier (Initiatiefnemer 2020).....	22
Figuur 16: Topografische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2019).....	23
Figuur 17: Het studiegebied weergegeven op een hoogtemodel (DTM 1m) (Geopunt 2020).....	24
Figuur 18: Weergave van de genomen hoogteprofielen binnen het studiegebied (Geopunt 2020) ...	25
Figuur 19: Hoogteprofiel noord-zuid (Geopunt 2020)	25
Figuur 20: Hoogteprofiel west-oost (Geopunt 2020).....	26
Figuur 21: Skyview met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2019)	26
Figuur 22: Het studiegebied weergegeven op de bodemkaart (Geopunt 2020)	27
Figuur 23: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2020).....	28
Figuur 24: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (Geopunt 2020).....	29
Figuur 25: Tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2019).....	30
Figuur 26: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2020)	31
Figuur 27: Tabel met geraadpleegde bronnen.....	32
Figuur 28: De stadsomwalling eind 16 ^{de} eeuw, Sanderuskaart (Flandrica.be 2020)	35
Figuur 29: Bouwkundig en landschappelijk erfgoed in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2020).....	36
Figuur 30: Lijst van het bouwkundig erfgoed in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2019)	37
Figuur 31: Beschermden monumenten en stadsgezichten in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2020)	37
Figuur 32: lijst van de beschermden monumenten in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2019).....	39
Figuur 33: Meldingen in de CAI in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2019)	39
Figuur 34: Overzichtstabel CAI in de nabije omgeving.....	40
Figuur 35: Archeologienota's en nota's waarvan akte genomen werd binnen een straal van 50m rond het studiegebied (Geoportaal 2020)	44
Figuur 36: Aanduiding van het studiegebied op het 'Panoramisch zicht op Gent (STAM Gent 2020) .	45
Figuur 37: Het studiegebied aangeduid op de Deventerkaart (Stadsarchief Gent 2020).....	46
Figuur 38: Het studiegebied aangeduid op de Sanderuskaart (Flandrica.be 2020).....	47

Figuur 39: Het studiegebied aangeduid op het 'Plan de Gand' uit 1678 (Bibliothèque Nationale de France).....	48
Figuur 40: Het studiegebied aangeduid op de Villaretkaart (Geopunt 2020).....	49
Figuur 41: Het studiegebied aangeduid op de Ferrariskaart (Geopunt 2020)	50
Figuur 42: Vandermaelenkaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2020).....	51
Figuur 43: Perceelplan van Gent met aanduiding van het studiegebied (Universiteit Gent 2020)	52
Figuur 44: Kaart Armand Heins met indicatie van het studiegebied in het rood (Wikimedia Commons 2020).....	53
Figuur 45: Het studiegebied aangeduid op een orthofoto uit 1971 (Geopunt 2020).....	54
Figuur 46: Het studiegebied aangeduid op een orthofoto uit 1979-1990 (Geopunt 2020)	55
Figuur 47: Het studiegebied aangeduid op de meest recente orthofoto (Geopunt 2020).....	56

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

1 INLEIDING

1.1.1 THESAURUS

Bureauonderzoek, Gent, Kasteellaan, Ferdinand Lousbergkaai

1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2020F9
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO nv
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	
- straat + nr.:	Kasteellaan 54
- postcode :	9000
- fusiegemeente :	Gent
- land :	België
Lambertcoördinaten x/y (EPSG:31370)	N: 105882,9816/193437,5445 Z: 105891,1362/193347,2774 W: 105866,7080/193381,4555 O: 105926,8698/193364,2069
Kadaster	
- Gemeente :	Gent
- Afdeling :	4
- Sectie :	D
- Percelen :	3665A3, 3665L3, 3610X6, 3610B7
Onderzoekstermijn	Oktober 2020
Thesaurus	Bureauonderzoek, Gent, Kasteellaan, Ferdinand Lousbergkaai

1.2 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in welke mate het archeologisch archief bedreigd wordt door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op deze resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen geleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek; in situ bewaring of vrijgave van het terrein.

1.3 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de afbraak en nieuwbouw van een school en de heraanleg van de bijhorende speelplaats.

De oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft overschrijdt de grens van 300m² (ca. 2.400m²) binnen een archeologische zone. De ingreep in de bodem overschrijdt de grens van 100m² (ca. 2.400m²) binnen een archeologische zone, waardoor er in het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet voorafgaand aan een omgevingsvergunning, een archeologienota moet worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Hierbij wordt bijgevolg een archeologienota opgemaakt op basis van een bureauonderzoek.

1.4 AFBAKENING ONDERZOEKSGBIED

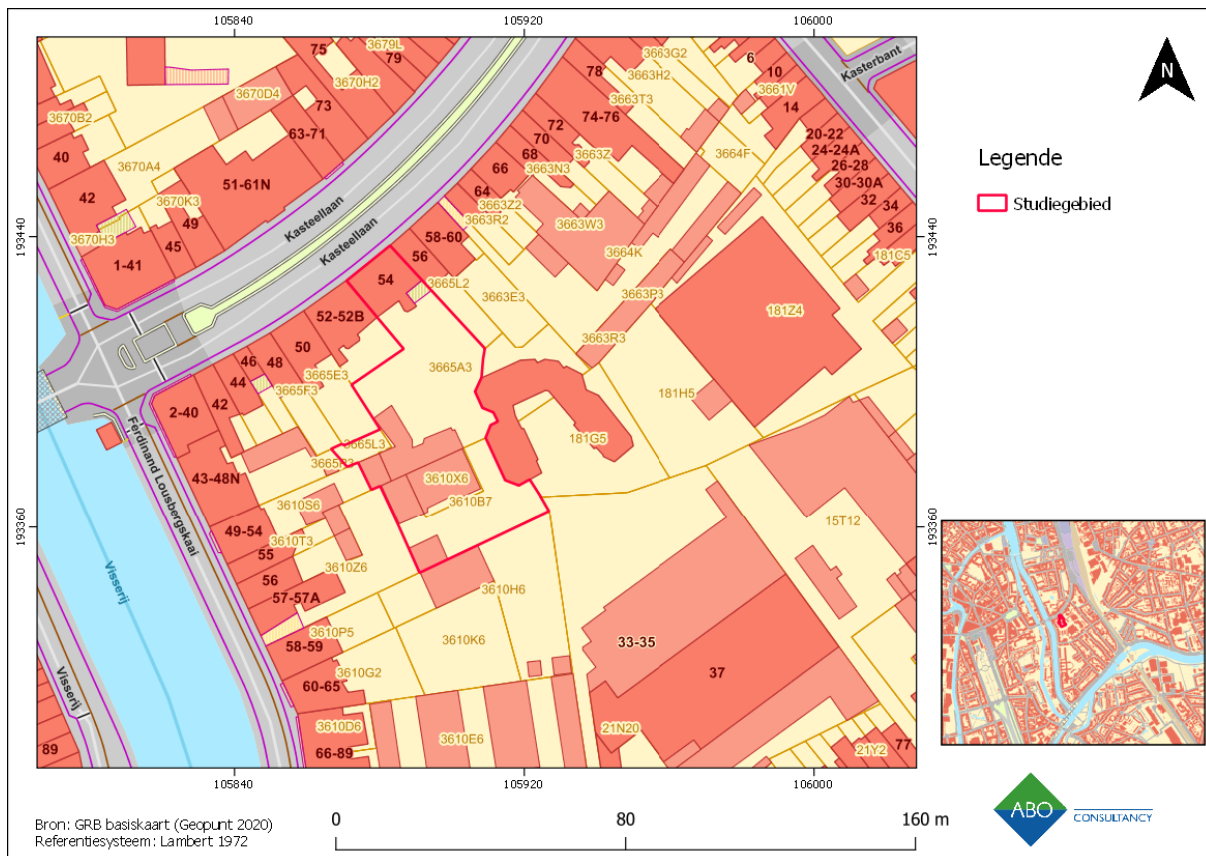
Het studiegebied, met een oppervlakte van ca. 2.400m² bestaat uit 4 percelen: 3665A3, 3665L3, 3610X6, 3610B7.

Het studiegebied (cf. figuur 1) is gelegen in het centrum van Gent op ca. 700m ten oosten van de historische stadskern (begrensd door Leie en Nederschelde). De Korenmarkt bevindt zich op ca. 1,3km ten noordwesten van het studiegebied, het Sint-Pietersplein op ca. 1,1km ten zuidwesten.

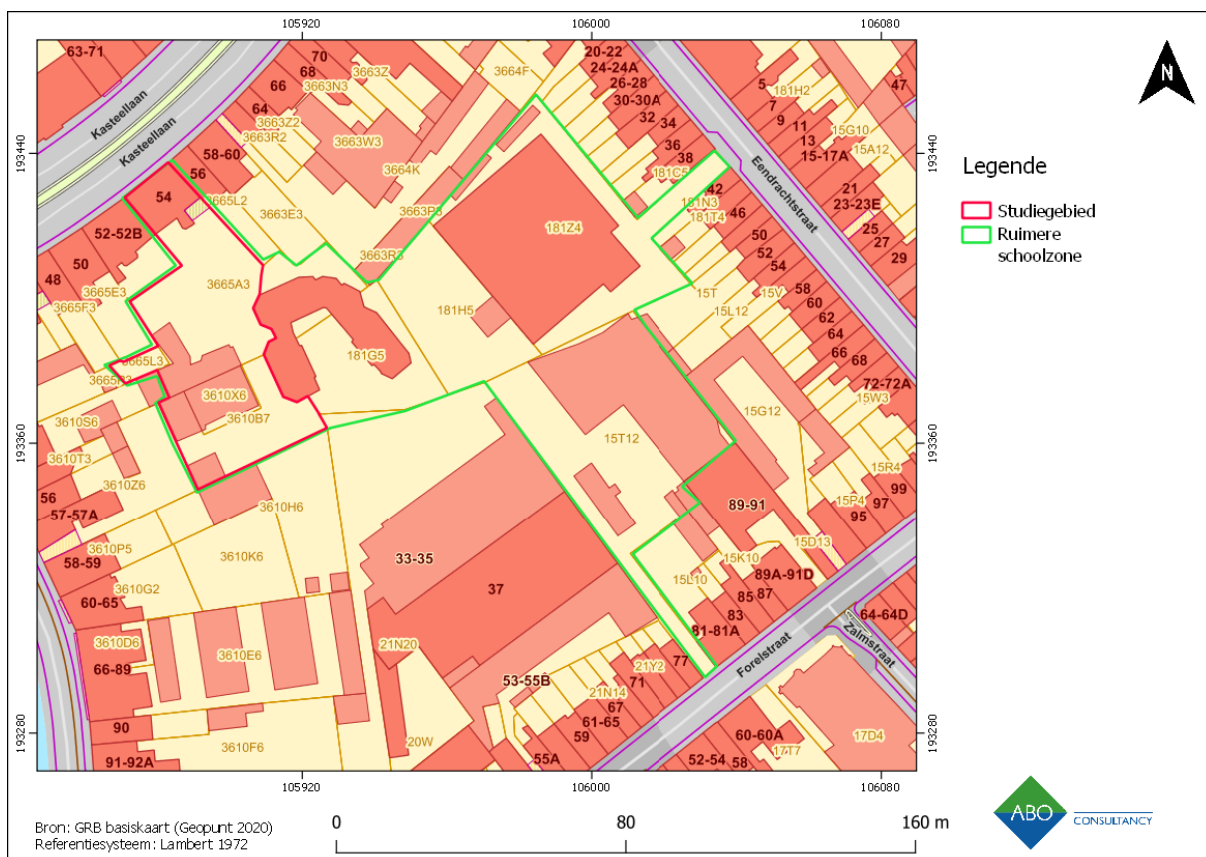
In het noorden wordt het studiegebied begrensd door de Kasteellaan. Voor het overige wordt het studiegebied omringd door de bebouwing en tuinen van een woonblok. Op ca. 70m ten westen bevindt zich de Ferdinand Lousbergskaai aan de waterloop 'Visserij. Op ca. 120m ten westen bevindt zich de Eendrachtstraat.

Binnen het studiegebied bevinden zich momenteel schoolgebouwen met een verharde speelplaats en enkele groenzones (vnl. bomen) rondom. Het studiegebied is de meest westelijke zone van de school, ten oosten bevindt zich een ruimer gedeelte dat geen deel uitmaakt van deze bureaustudie. Voor dit gedeelte bestaat al een bureaustudie met ID 1440.

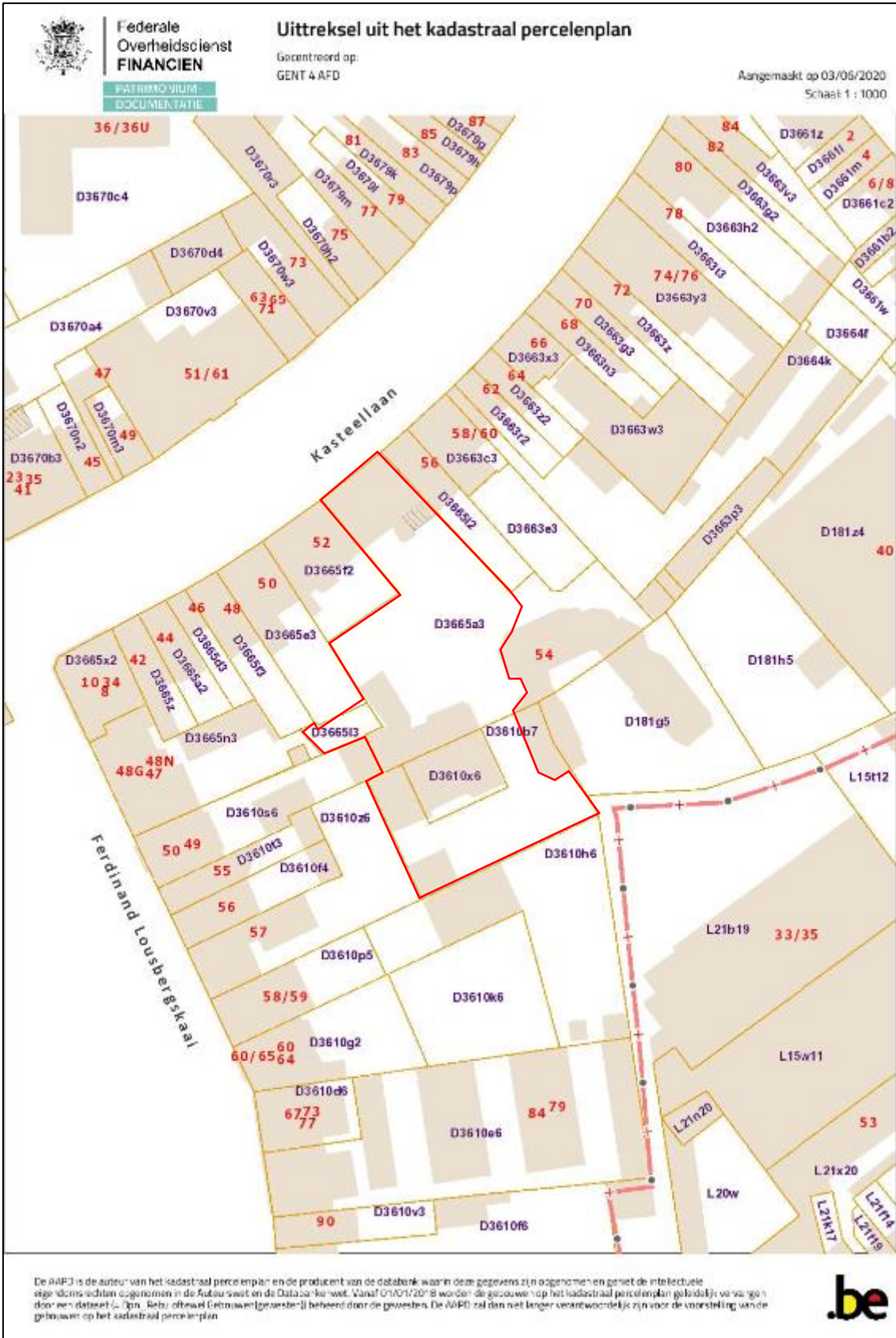
Figuur 1 geeft het studiegebied weer op de GRB basiskaart, figuur 2 toont het studiegebied binnen de ruimere schoolzone en figuur 3 geeft het studiegebied weer op de kadasterkaart.



Figuur 1: GRB basiskaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2020)



Figuur 2: Het studiegebied in relatie tot de ruimere schoolzone (Geopunt 2020)



Figuur 3: Het studiegebied weergegeven op de kadasterkaart (Geopunt 2020)

1.5 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Volgende twee stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- 1) Een analyse van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het studiegebied in een breder landschappelijk kader (hst. 3). Hiervoor werd zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- 2) Een analyse van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geven inzicht in het archeologisch potentieel van het studiegebied (hst. 4). Hierbij werden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

Het archeologisch verwachtingsprofiel wordt vervolgens geconfronteerd met de aard van de geplande werken teneinde de impact op het archeologisch kennispotentieel te bepalen en een advies te formuleren.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE



Figuur 4: Het studiegebied weergegeven op de meest recente orthofoto (ABO nv 2020)

Het studiegebied bevindt zich op het grondgebied van een school en is bebouwd in het noorden (Kasteellaan) en westen. Voor het overige bestaat het studiegebied uit betonverharding met verspreid enkele bomen. Het gebouw aan de Kasteellaan is onderkelderd. In de overige gebouwen is geen kelder aanwezig. De speelplaats is momenteel verhard met een betonklinkerverharding. De huidige verstoring door deze verharding bedraagt ca. 30cm-mv.



Figuur 5: Vooraanzicht langsheen de Kasteellaan (Google Maps 2020)



Figuur 6: De achterzijde van het gebouw aan de Kasteellaan (Initiatiefnemer 2020)



Figuur 7: Het middengedeelte van de speelplaats (Initiatiefnemer 2020)



Figuur 8: Zicht op de zuidelijke zijde van het studiegebied (Initiatiefnemer 2020)



Figuur 9: Overdekte zone aan de oostkant van de speelplaats (Initiatiefnemer 2020)



Figuur 10: Zicht op de zuidzijde van de speelplaats (Initiatiefnemer 2020)



Figuur 11: Prefab-gebouw in het middengedeelte van de speelplaats (Initiatiefnemer 2020)



Figuur 12: Onverharde zone langsheen de westelijke rand van het studiegebied (Initiatiefnemer 2020)



Figuur 13: Zuidzijde van de speelplaats richting het noorden (Initiatiefnemer 2020)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

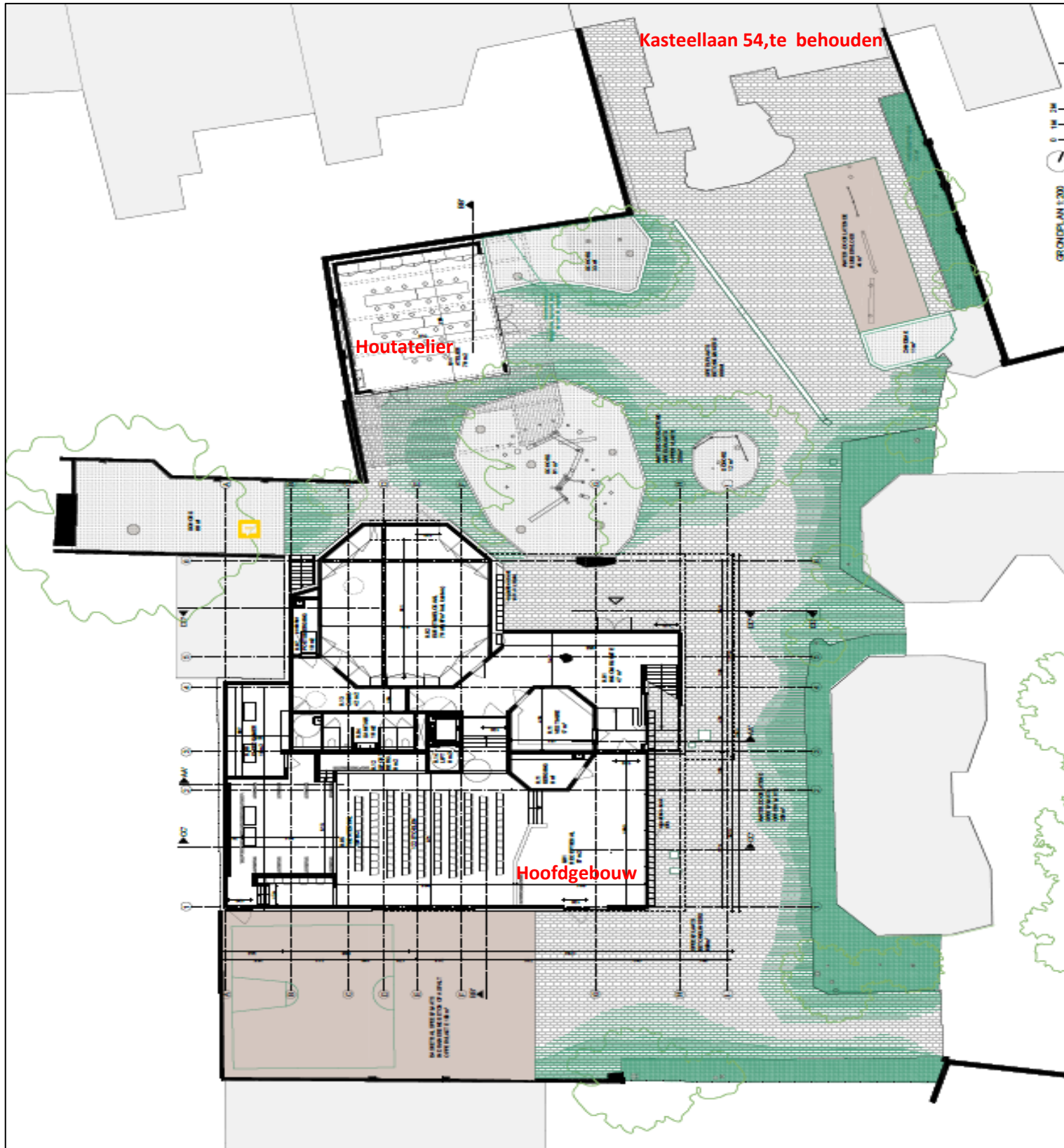
Met uitzondering van het gebouw gelegen aan de Kasteellaan 54, zullen alle gebouwen en constructies binnen het studiegebied integraal worden afgebroken, inclusief funderingen.

De bestaande bomen binnen het projectgebied worden zoveel mogelijk behouden en waar mogelijk wordt de groenzone uitgebreid door het verwijderen van de betonklinkerverharding. Dit zal een impact van ca. 30cm-mv hebben.

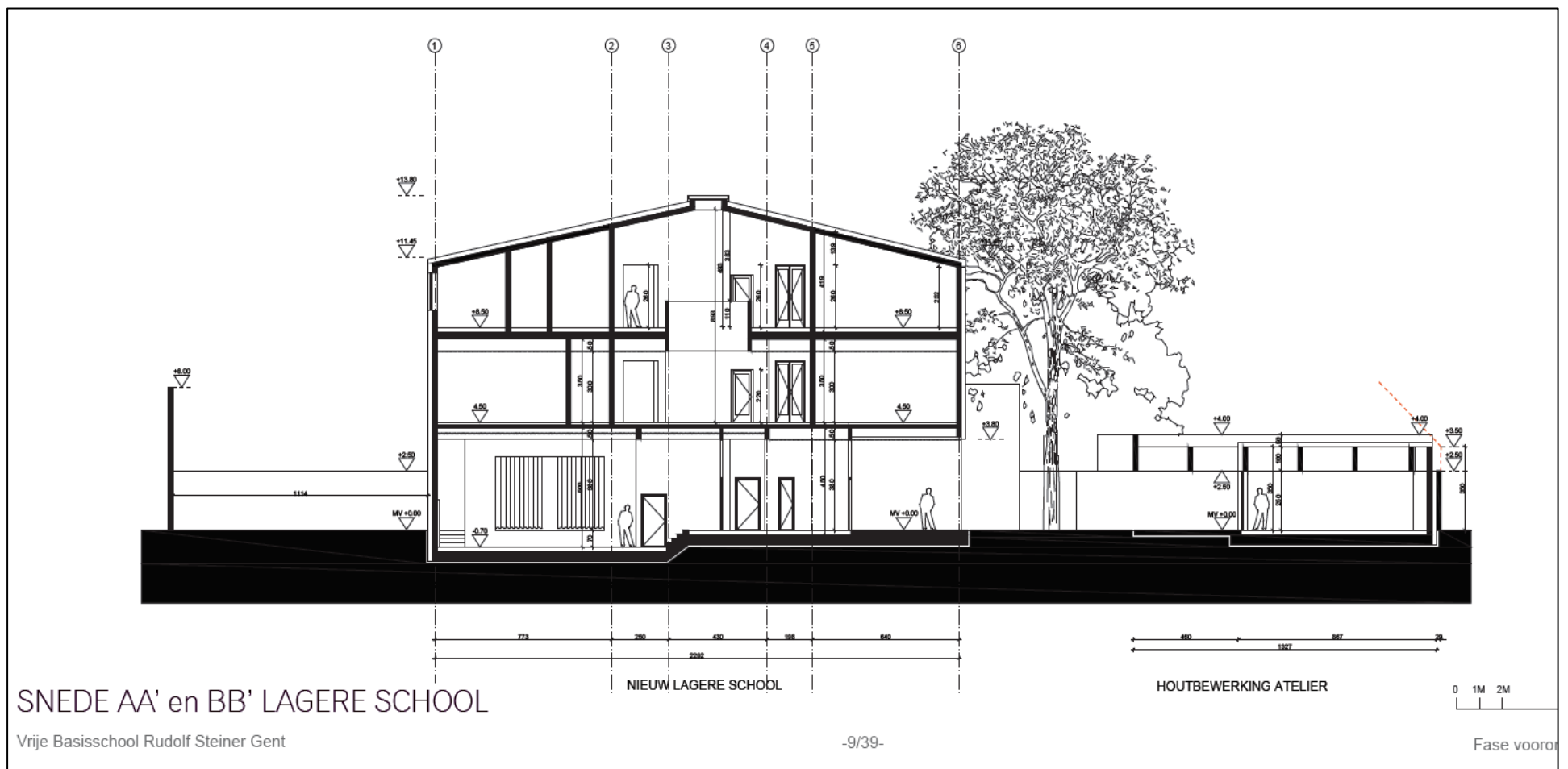
De nieuwe speelplaats wordt opnieuw aangelegd in een gedeeltelijk waterdoorlatende groenbestrating (door afwisselende voegbreedte) en een waterdoorlatende rubberverharding op een drainerende fundering. De verstoring hiervoor zal tot ca. 50cm-mv diep gaan.

Het nieuwe hoofdgebouw zal quasi volledig gebouwd worden de locatie van het oude, afgebroken hoofdgebouw. De fundering voor het nieuwe gebouw (betonplaat op schroefpalen) zal tot ca. 1m-mv diep gaan. De schroefpalen worden tot ca. 14m-mv ingeplant.

Het houtatelier, dat ten noordwesten van het nieuwe schoolgebouw komt, zal eveneens gefundeerd worden op een betonplaat op schroefpalen die op ca. 1m-mv diepte zal geplaatst worden. De schroefpalen zullen ook hier tot ca. 14m-mv worden ingeplant.



Figuur 14: Inplantingsplan voor de toekomstige werken (Initiatiefnemer 2020)

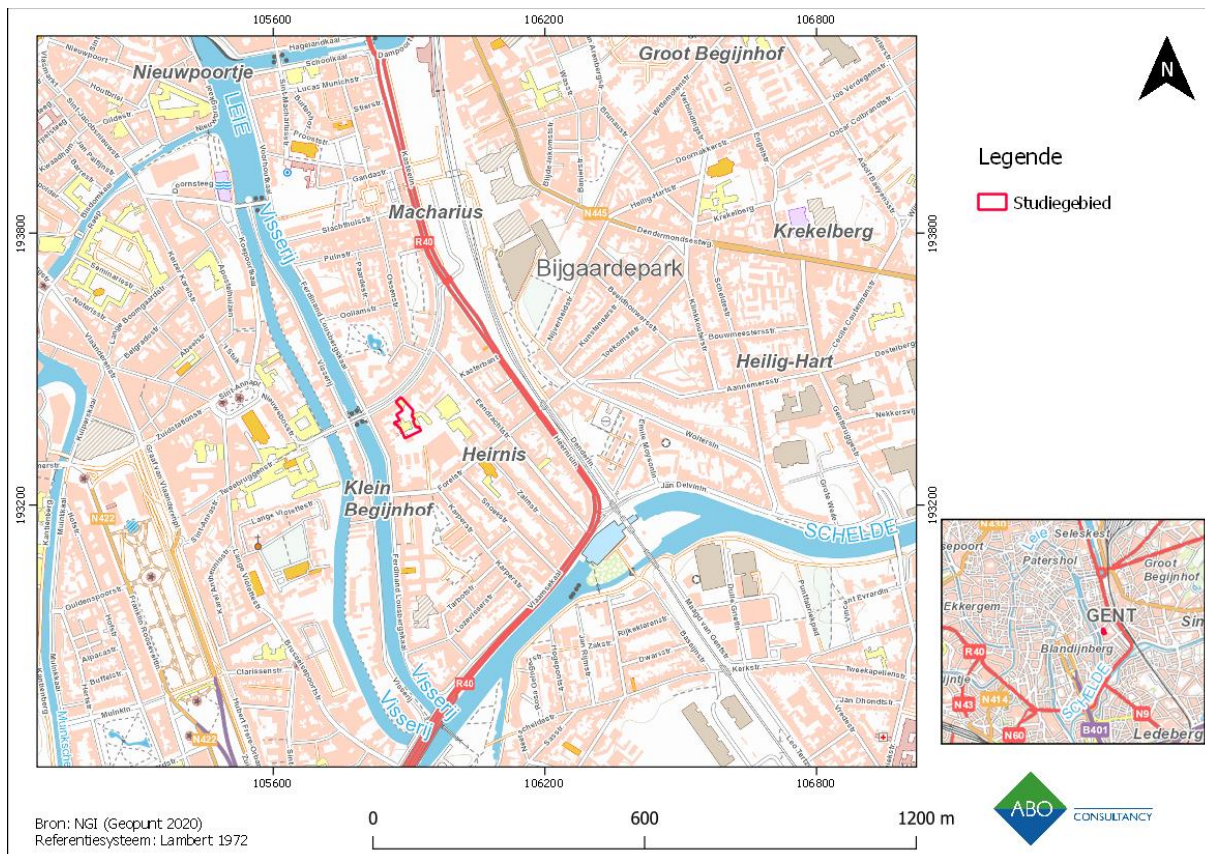


Figuur 15: Doorsnede van het toekomstige hoofgebouw en houtatelier (Initiatiefnemer 2020)

3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

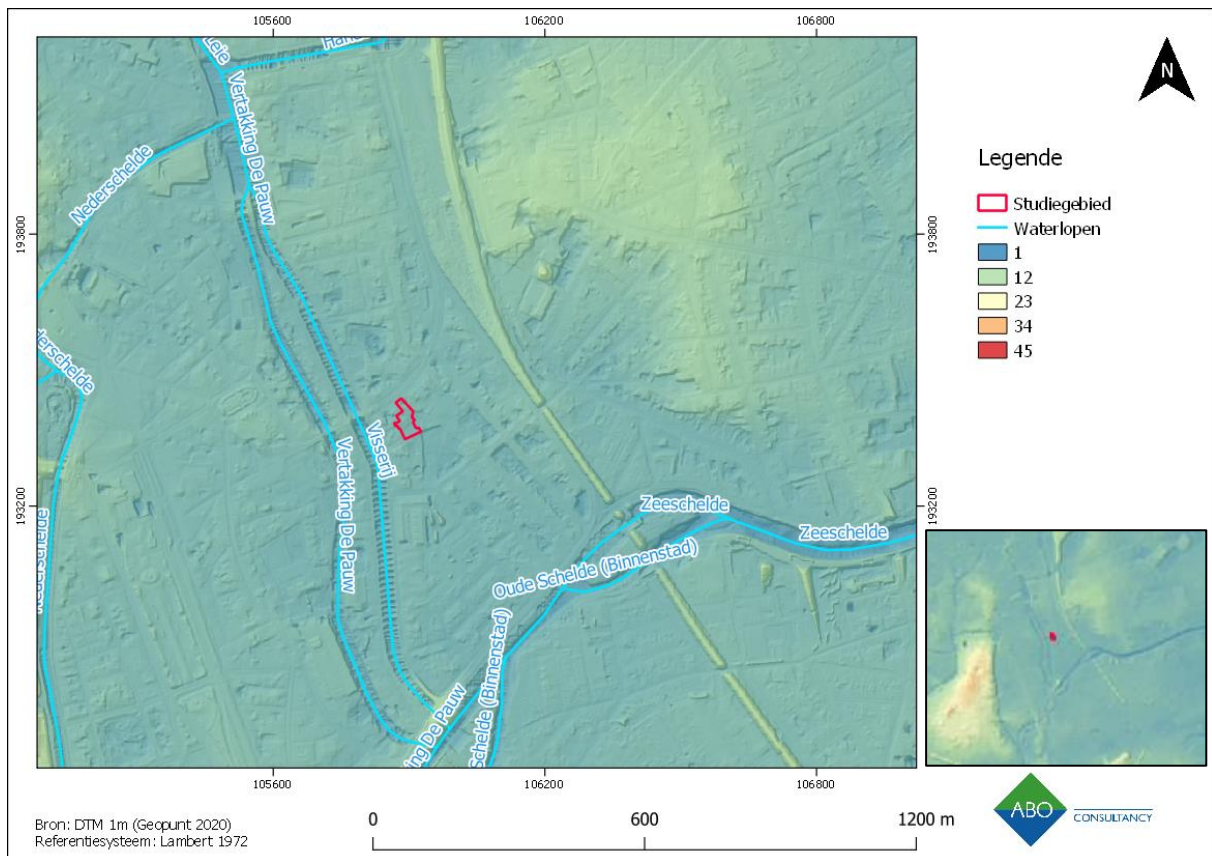
3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

3.1.1 TOPOGRAFIE



Figuur 16: Topografische kaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2019)

Op de topografische kaart (figuur 9) is het studiegebied aangeduid binnen een woonblok. Ten noorden van het studiegebied bevindt zich de Kasteellaan. Iets ten westen van het studiegebied is een waterloop te zien, 'Visserij'. Het gaat hier om een aftakking van de Leie. Ten oosten van het studiegebied is in het rood de R40 te zien, de ring rond het centrum van Gent. Binnen het studiegebied zijn in het geel schoolgebouwen aangeduid. Nabij het studiegebied kunnen de toponiemen 'Klein Begijnhof' en 'Heirmis' worden opgemerkt.

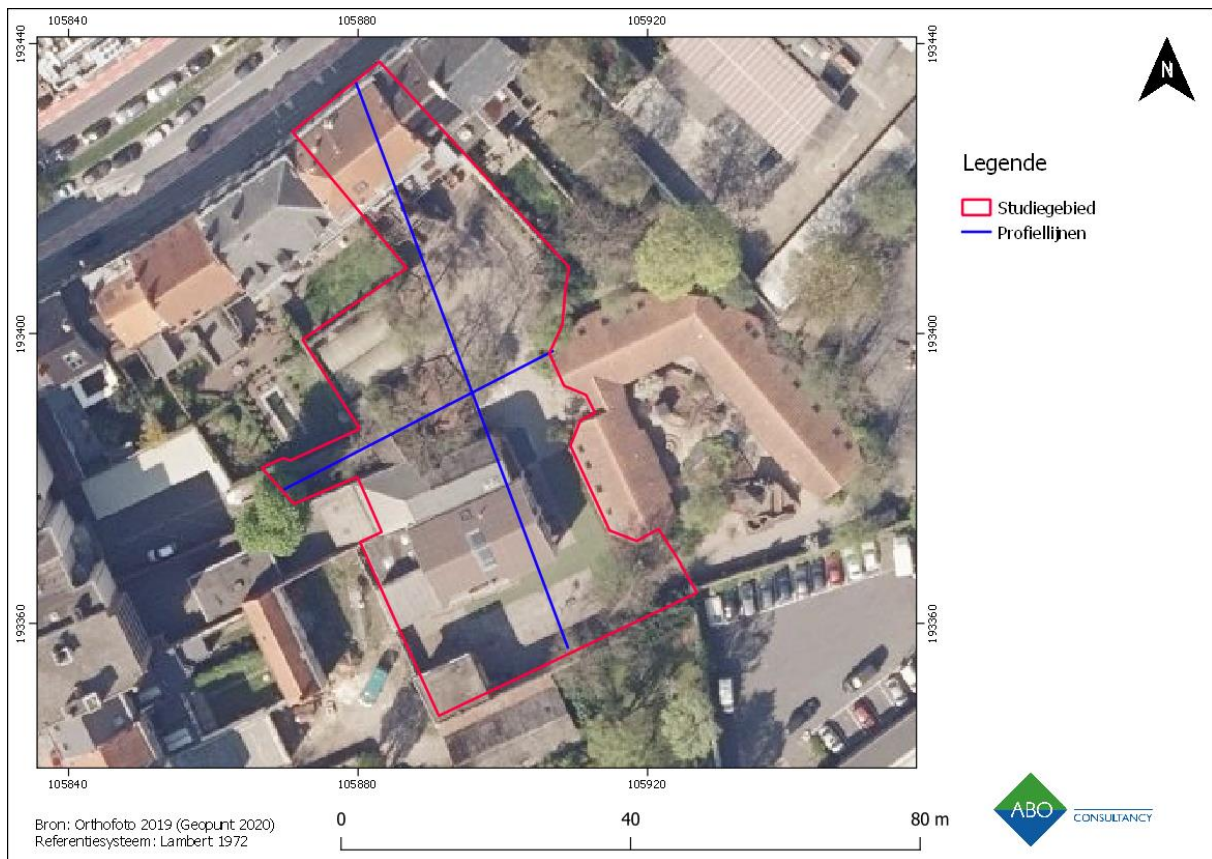


Figuur 17: Het studiegebied weergegeven op een hoogtemodel (DTM 1m) (Geopunt 2020)

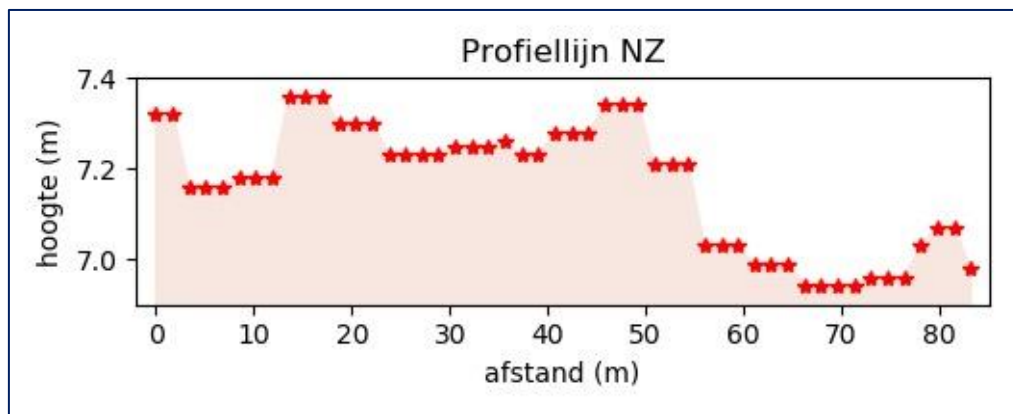
Het studiegebied bevindt zich lagergelegen in het landschap, nabij de waterloop ‘Visserij’ (een vertakking van de rivier Leie). Op ca. 250m ten oosten van het studiegebied is een lijnvormige ophoging te zien. Het gaat hier om een treinspoor. Ten oosten van dit treinspoor, op ca. 350m ten noordoosten van het studiegebied bevindt zich een zandige opduiking. Op enige afstand ten westen van het studiegebied is de ophoging van de Blandijnberg, een getuigenheuvel te zien.

De waterloop ‘Visserij’ is geen natuurlijke waterloop maar betreft een industriekanaal dat eind 18^{de} eeuw gegraven werd om een betere verbinding met de Zeeschedde mogelijk te maken. In de 19^{de} eeuw werd voor een nog betere verbinding de Pauwvaart gegraven waardoor de ‘Visserij’ haar functie verloor.

Gezien de lagergelegen ligging van het studiegebied en de afwezigheid van natuurlijke waterlopen in de onmiddellijke omgeving zal het studiegebied vermoedelijk niet erg gegeerd geweest zijn voor bewoning in vroegere tijden. Tijdens de steentijd maar ook tijdens latere periodes zal men de voorkeur gegeven hebben aan de hoger gelegen gronden ten westen van het studiegebied. Dit is ook waar de historische kern van Gent zich bevindt. Op de zandige opduiking ten oosten van het studiegebied bevindt zich Sint-Amandsberg.

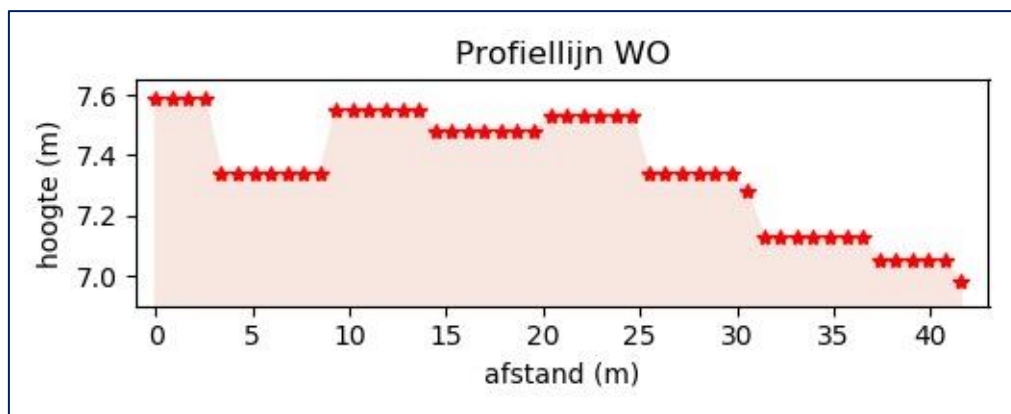


Figuur 18: Weergave van de genomen hoogteprofielen binnen het studiegebied (Geopunt 2020)



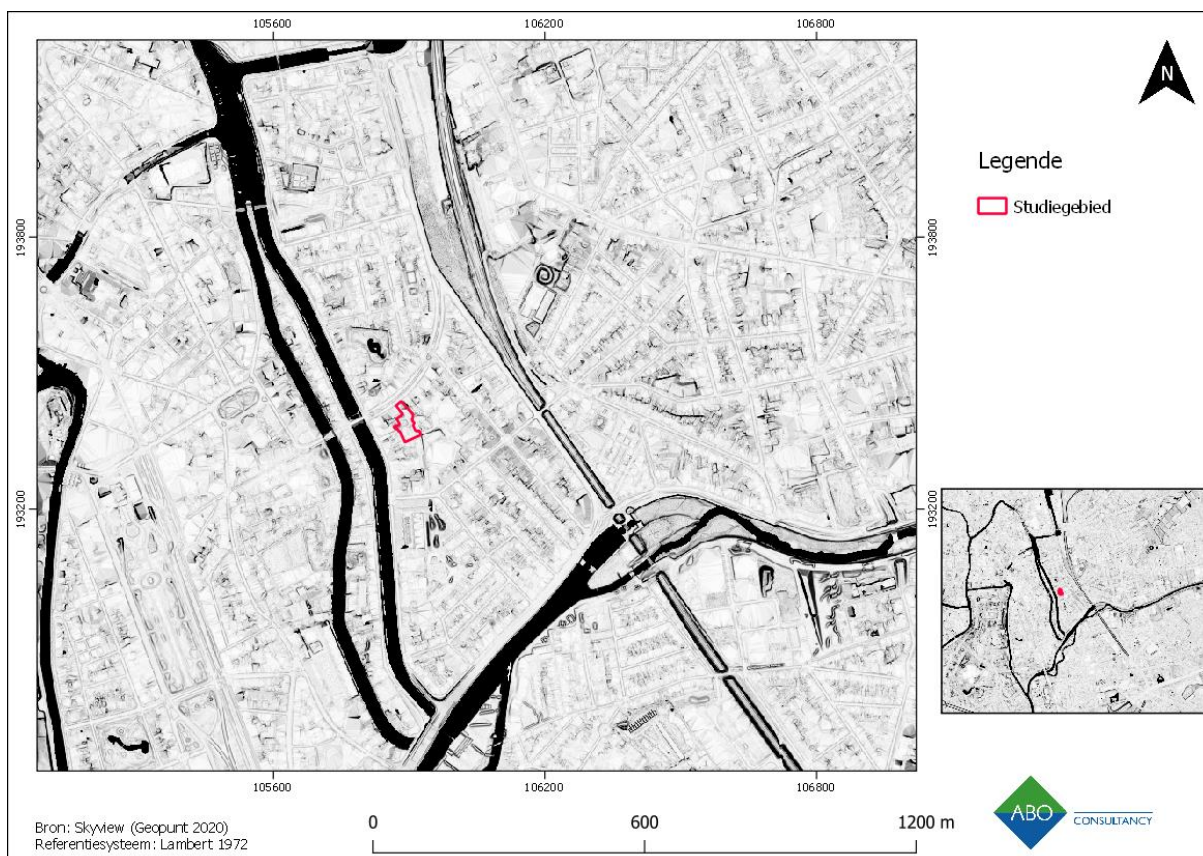
Figuur 19: Hoogteprofiel noord-zuid (Geopunt 2020)

Op het hoogteprofiel noord-zuid (figuur 13) zien we dat het verschil tussen het hoogste en laagste punt ca. 40cm bedraagt. Dit geringe verschil, gecombineerd met de trapsgewijze ligging van de punten wijst er op dat het terrein waarschijnlijk genivelleerd werd. Gezien de bebouwing en verharding binnen het terrein is dit geen verrassing. Het terrein stijgt lichtjes naar het midden toe om dan richting het zuiden te dalen.



Figuur 20: Hoogteprofiel west-oost (Geopunt 2020)

Op de profiellijn west-oost (figuur 14) valt de trapsgewijze ligging van de punten nog beter op dan bij het hoogteprofiel noord-zuid. Het maximale hoogteverschil tussen de punten bedraagt ca. 60cm. De trapsgewijze ligging van de punten duidt opnieuw op nivellering.

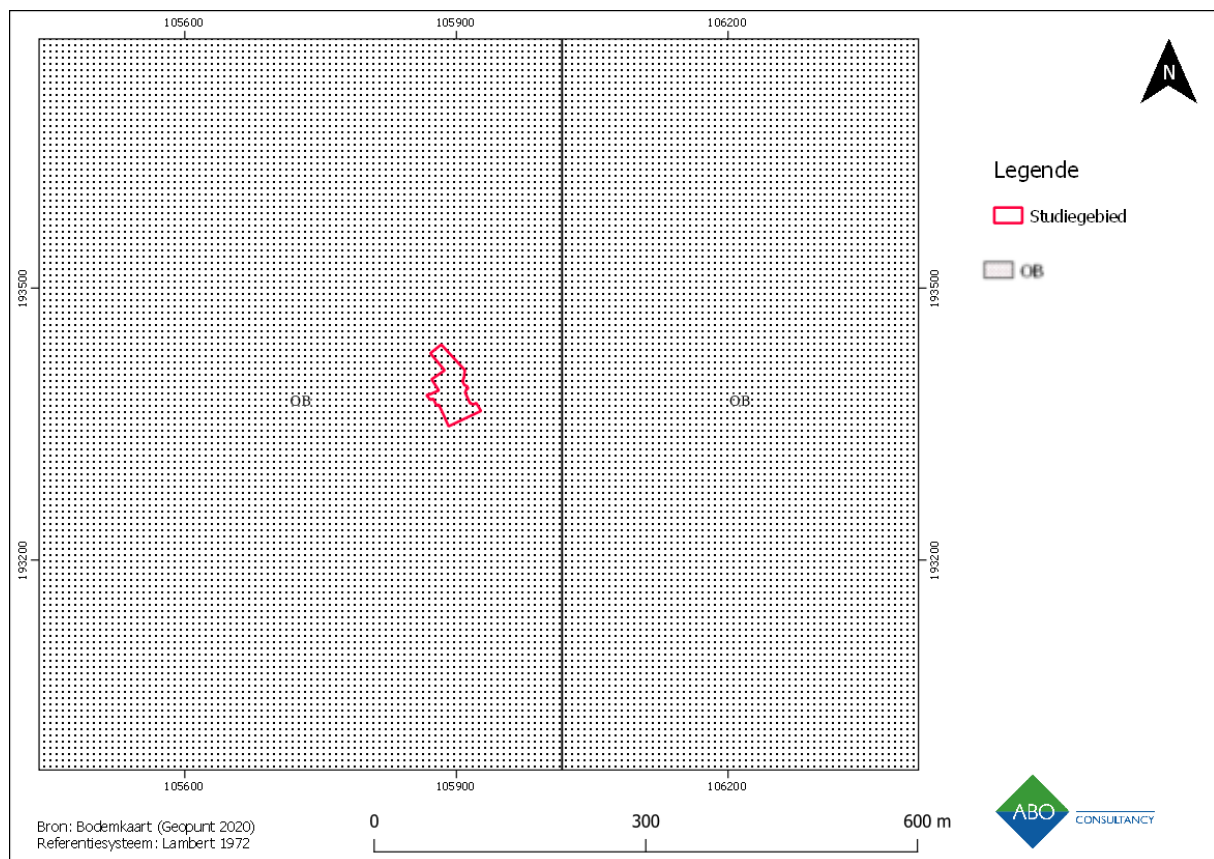


Figuur 21: Skyview met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2019)

Op de skyview (figuur 15) valt meteen het kanaal 'Visserij' op met ten westen daarvan de 'Aftakking De Pauw'. Ten zuiden van het studiegebied is de Nederschelde te zien. Ten oosten van het studiegebied valt het treinspoor op als een verhoging in het landschap.

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

3.2.1 BODEMKAART



Figuur 22: Het studiegebied weergegeven op de bodemkaart (Geopunt 2020)

Het studiegebied bevindt zich volledig in een bebouwde zone, aangeduid als type **OB**. Hier is de bodem grotendeels bebouwd en aangetast door menselijke ingrepen. De oorspronkelijke bodemopbouw kan dan ook niet meer gekarteerd worden. Gezien het studiegebied zich in een dichtbebouwde zone in het centrum van Gent bevindt is dit zoals verwacht. Bodemtype **OB** komt voor in de ruime regio rond het studiegebied en beslaat het volledige stadscentrum.

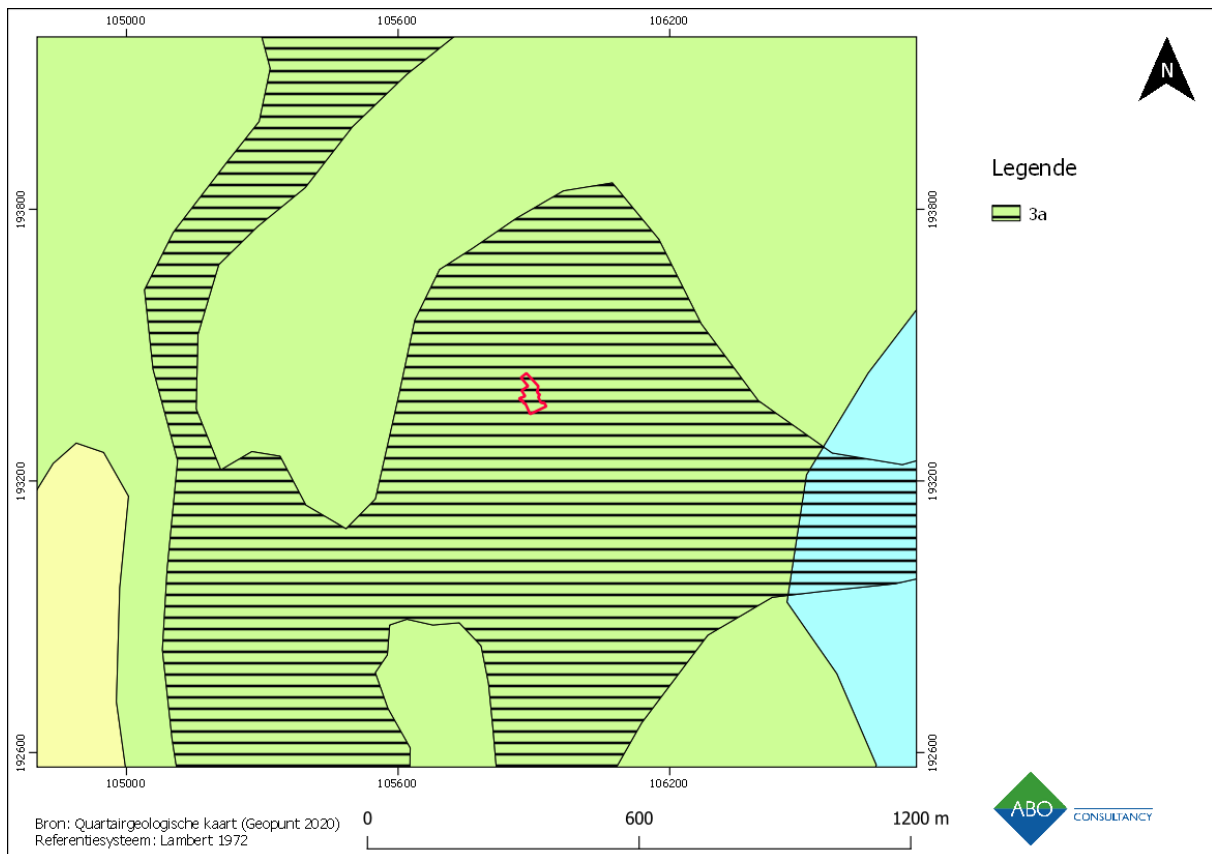
3.2.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

Het studiegebied bestaat uit het Quartaire pakket type 3a. Het gaat hier om fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Daarboven bevindt zich een laag met eolische afzettingen (zand tot silt) uit het Weichseliaan en mogelijk vroeg-Holoceen. Het gaat hier in het meer noordelijke deel van Vlaanderen om afzettingen van zand tot zandleem. Binnen deze laag bevinden zich mogelijk ook nog hellingsafzettingen uit het Quartair. Daarboven bevindt zich een laag met fluviatiele afzettingen (organochemisch en perimarien inclus), deze dateren uit het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (laat-Weichseliaan).

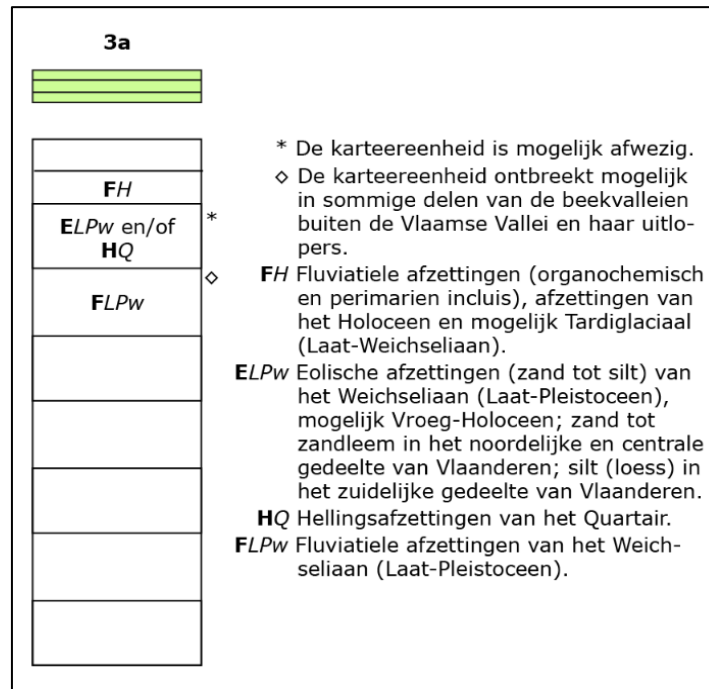
De Quartairgeologische kaart komt mooi overeen met de landschappelijke ligging van het studiegebied binnen het afzettingsgebied van de Leie en Schelde. Bij het ontstaan van deze rivieren in het Pleistoceen ging het vermoedelijk om vlechtende rivieren die bestonden uit diverse, wijd vertakte, ondiepe stroompjes. Hiervan zijn de fluviatiele afzettingen binnen het studiegebied het gevolg. Veel later, tijdens de periode van het Holoceen, evolueerden deze rivieren tot meanderende rivieren.

Langsheen de oevers gebeurde dan de afzetting van zand- of siltpartikels door de wind. Ten westen van het studiegebied is type 3a te zien, de alluviale vlakke van de Leie. Op enige afstand ten oosten van het studiegebied is de alluviale vlakke van de Schelde te zien.

Figuur 17 geeft de Quartairgeologische kaart weer t.h.v. het studiegebied, figuur 18 de Quartairgeologische sequentie.

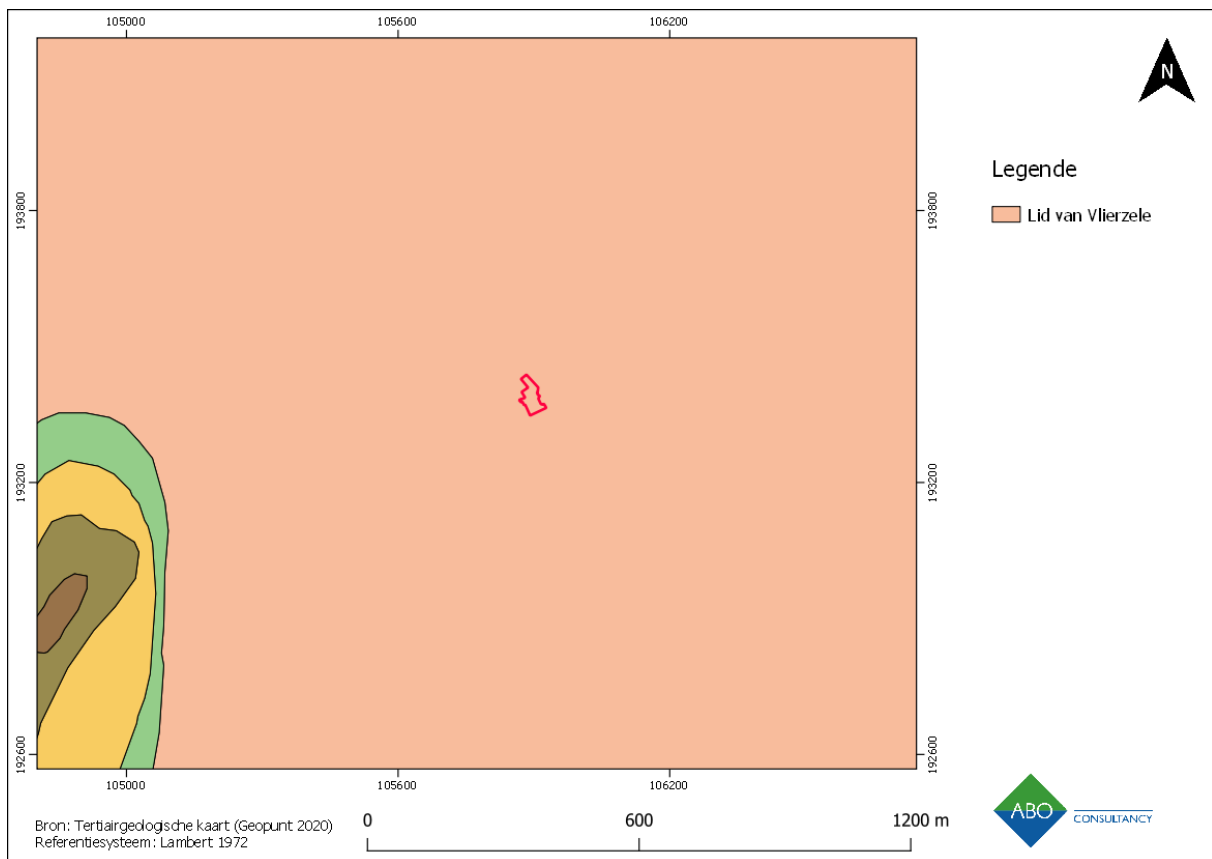


Figuur 23: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2020)



Figuur 24: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het studiegebied (Geopunt 2020)

3.2.3 TERTIAIRGEOLOGISCHE KAART



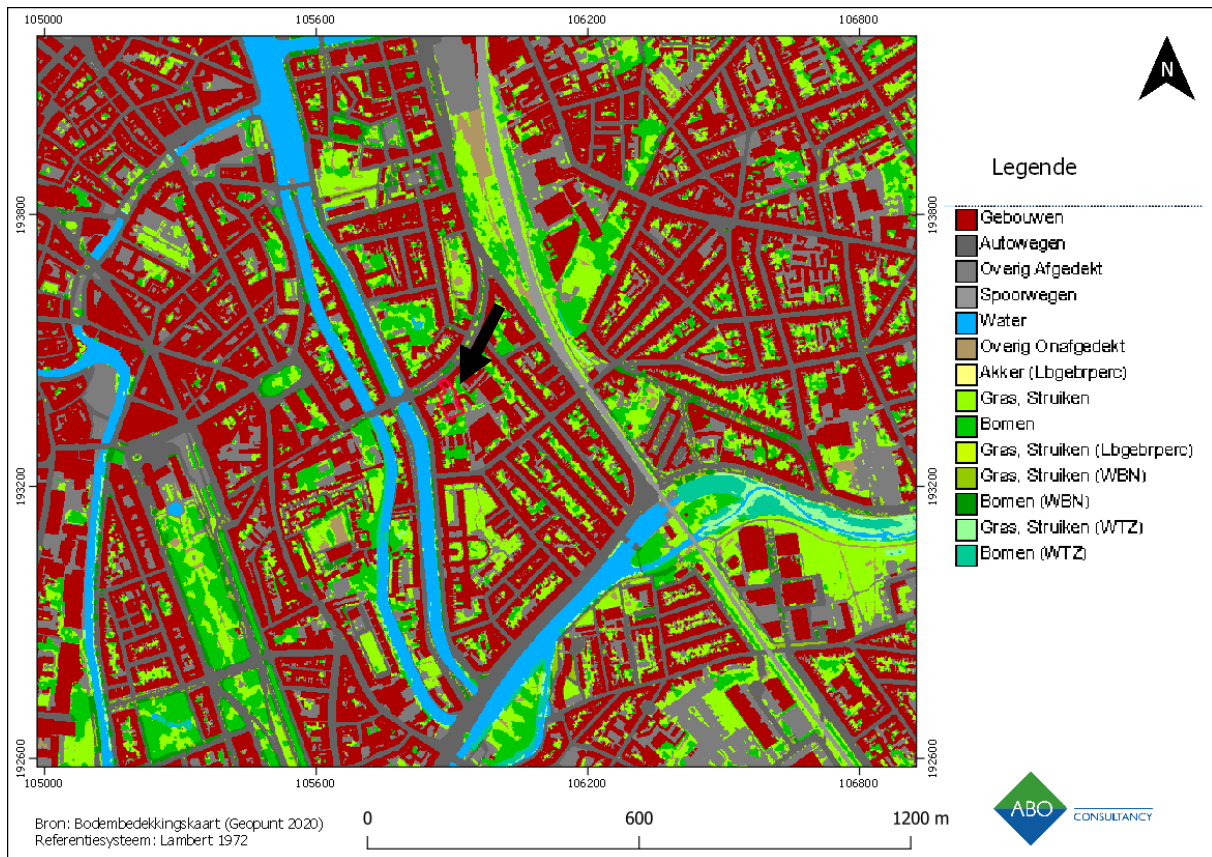
Figuur 25: Tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2019)

Het studiegebied behoort tot de formatie van Gentbrugge, lid van Vlierzele. Deze onderverdeling bestaat uit groen tot grijsgroen fijn zand, soms kleihoudend, glauconiethoudend of glimmerhoudend. Plaatselijk komen dunne zandsteenbankjes voor. In de zuidwestelijke benedenhoek van de kaart is de getuigenheuvel van de Blandijnberg te zien. Deze bestaat uit diverse Tertiairgeologische afzettingen.

3.2.4 BODEMEROSIEKAART

Op de bodemerosiekaart is geen informatie beschikbaar voor de stadskern van Gent, waarbinnen zich ook het studiegebied bevindt. Gezien het studiegebied zich lager gelegen in het landschap bevindt en bovendien verhard en bebouwd is, is er weinig kans op erosie.

3.2.5 BODEMBEDEKKINGSKAART



Figuur 26: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt 2020)

Op de bodembedekkingskaart (figuur 24) is de afbakening van het studiegebied minder duidelijk te zien. Deze werd daarom op de kaart aangeduid met een zwarte pijl. Binnen het studiegebied is bebouwing aangeduid afgewisseld met verharding en groenzones. Ten westen van het studiegebied zijn de 'Visserij' en 'Aftakking de Pauw' te zien. Gezien de ligging binnen het centrum van Gent bestaat de omgeving van het studiegebied voornamelijk uit straten en woonblokken.

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

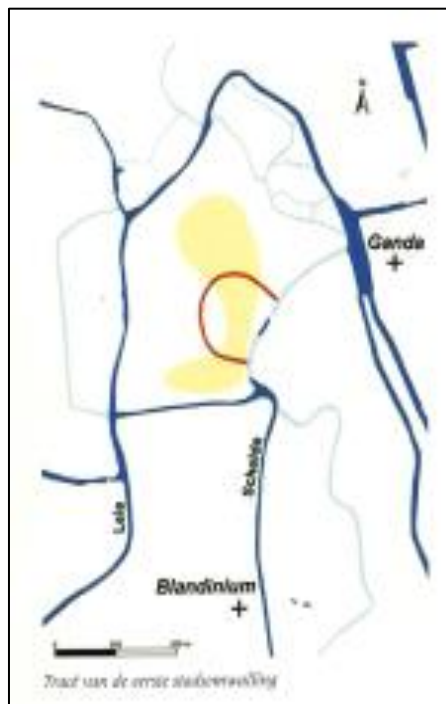
Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 4 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris Archeologische zone	Binnen archeologische zone
Inventaris Bouwkundig erfgoed	Relevant, cf. 4.2.1
Beschermde monumenten	Relevant, cf. 4.2.2
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Relevant, cf. 4.2.2
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.2.3
Inventaris historische stadskern	Relevant, cf. hst. 4.1
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Niet binnen GGA gelegen
Archeologienota's en nota's waarvan reeds akte genomen werd	Relevant, cf. hst. 4.2.4
Cartografische bronnen	
Fricxkaart (ca. 1744)	Niet relevant, niet gedetailleerd genoeg.
Deventerkaart (ca. 1550)	Relevant, cf. hst. 4.3.1
Sanderuskaart (ca. 1641)	Relevant, cf. hst. 4.3.2
Villaretkaart (ca. 1745-1748)	Relevant, cf. hst. 4.3.3
Ferrariskaart (ca. 1770-1778)	Relevant, cf. hst. 4.3.4
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Niet relevant, geen gegevens voor stadskern Gent
Vandermaelenkaart (1846- 1854)	Relevant, cf. hst. 4.3.5
Popp-kaart (1842-1879)	Niet relevant, geen gegevens voor stadskern Gent
Perceelsplan 19 ^{de} eeuw	Relevant, cf. hst. 4.3.6
Stadsplan A. Heins (1912)	Relevant, cf. hst. 4.3.7
Orthotofoto's 20 ^{ste} eeuw en meest recent	Relevant, cf. hst. 4.4

Figuur 27: Tabel met geraadpleegde bronnen

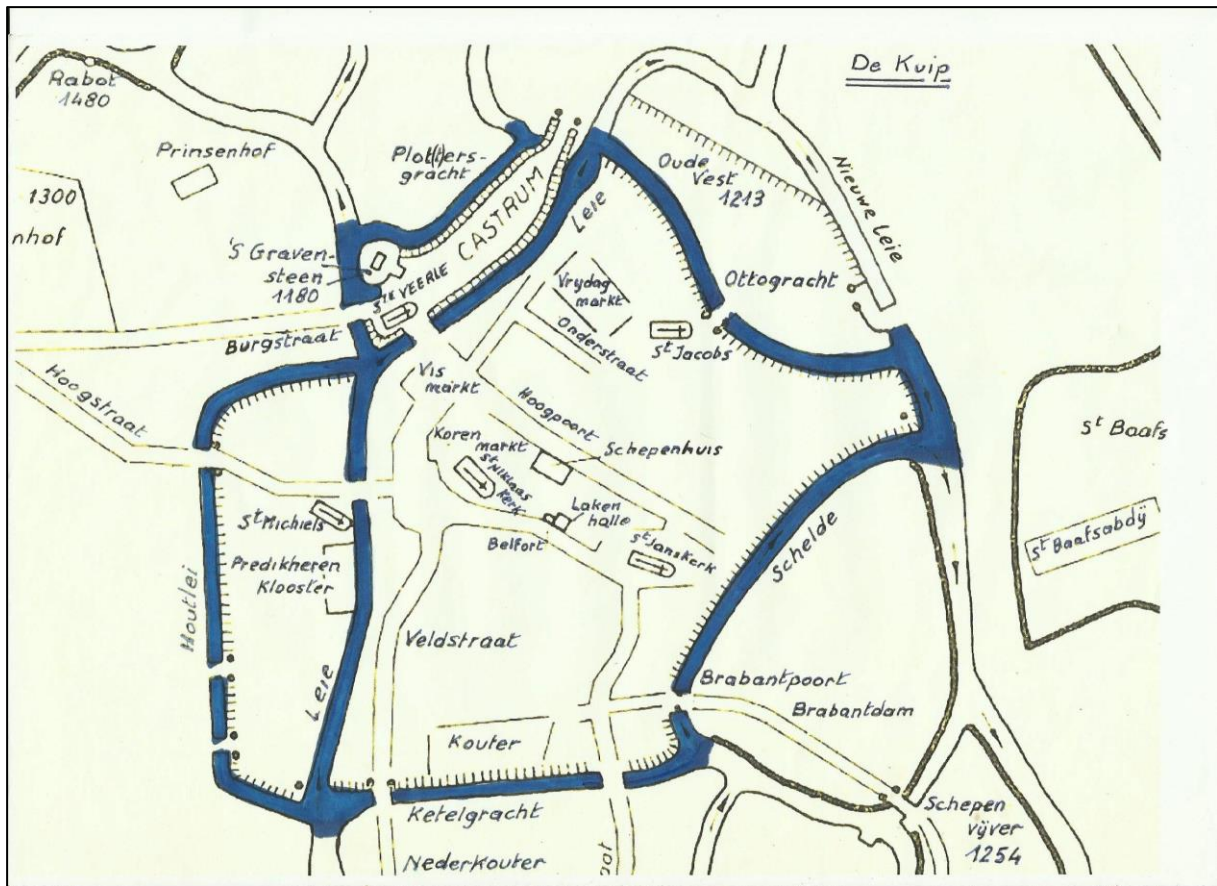
4.1 GESCHIEDKUNDIGE SITUERING GENT

GENT

Door de gunstige ligging met zandige hoogten aan de samenvloeiing van de Leie en Schelde kent Gent een zeer rijke geschiedenis. Uit de prehistorie zijn te Gent diverse vondsten bekend. De oudste nederzetting te Gent dateert uit de Gallo-Romeinse periode. De vicus 'Ganda' kon door opgravingen gelokaliseerd worden op een smalle zandrug tussen Destelbergen-Eenbeekende aan de samenvloeiing van de Schelde. Dit is ook de locatie waar in de 7^{de} eeuw de Sint-Baafsabdij zal verrijzen. Hier ontstond bij de abdij wellicht ook een nederzetting van bovenlokaal belang, 'Ganda' genaamd. Meer stroomopwaarts langs de Schelde, ter hoogte van de Zandberg ontstond eind 9^{de} eeuw een tweede nederzetting, 'Portus Ganda' (zie figuur 25). In de 10^{de} eeuw evolueerde deze nederzetting tot een middeleeuwse handelsstad. Deze breidde in de loop der eeuwen steeds uit, wat resulteerde in de stichting van nieuwe parochies: Sint-Jacob (11^{de} eeuw), Sint-Michiel (12^{de} eeuw), Sint-Niklaas (12^{de} eeuw),...(Bogaert et al. 1976). De nederzetting bij de Sint-Baafsabdij valt binnen de Sint-Baafsparochie en wordt Sint-Baafsdorp genoemd. Het studiegebied bevindt zich net ten zuiden van deze parochie.



Figuur 25: kaart met in het rood de omwalling rond de 'portus Ganda'. Rechts bovenaan staat de eerste nederzetting aangeduid als 'Ganda'. In het geel is de zandheuvel 'Zandberg' te zien (Stad Gent 2020)



Figuur 26: 'De Kuip' van Gent, stadsomwalling in de 12^{de}-13^{de} eeuw (Stad Gent 2020).

Begin 14^{de} eeuw wordt de stadsomwalling verder uitgebreid. Grote delen die rond de stadskern van Gent lagen worden nu ook ingelijfd. Deze nieuwe stadsomwalling vormde echter geen aaneengesloten geheel maar bestond uit grachten, dammen, versterkte poorten en onbewoonde gebieden die geïnuundeerd konden worden. Er kwam ook een omwalling rond het Sint-Baafsdorp. Het studiegebied bevond zich net ten zuiden van deze omwalling. De huidige Kasteellaan volgt dit tracé tot aan de R40. Gent leed echter onder de oorlogen van de late 15^{de} en de 16^{de} eeuw. Na de mislukte opstand tegen Karel V (1537-1540) liet deze een Spaanse dwangburcht bouwen op de plaats van de Sint-Baafsabdij, waarvoor laatstgenoemde werd afgebroken. Ook de poorten en omwalling van het Sint-Baafsdorp verdwenen. Het Spanjaardkasteel werd reeds deels afgebroken in 1577 nadat de Spaanse troepen verjaagd werden. Gezien de Staats-Spaanse Oorlog was er nood aan een nieuwe omwalling die beter bestand was tegen de krijgsmethoden van die tijd. De stad kreeg een gesloten, driehoekig aanzicht met diverse bastions (figuur 25). Het westelijke deel van het studiegebied bevindt zich gedeeltelijk op deze omwalling (ten zuiden van het Spanjaardenkasteel).

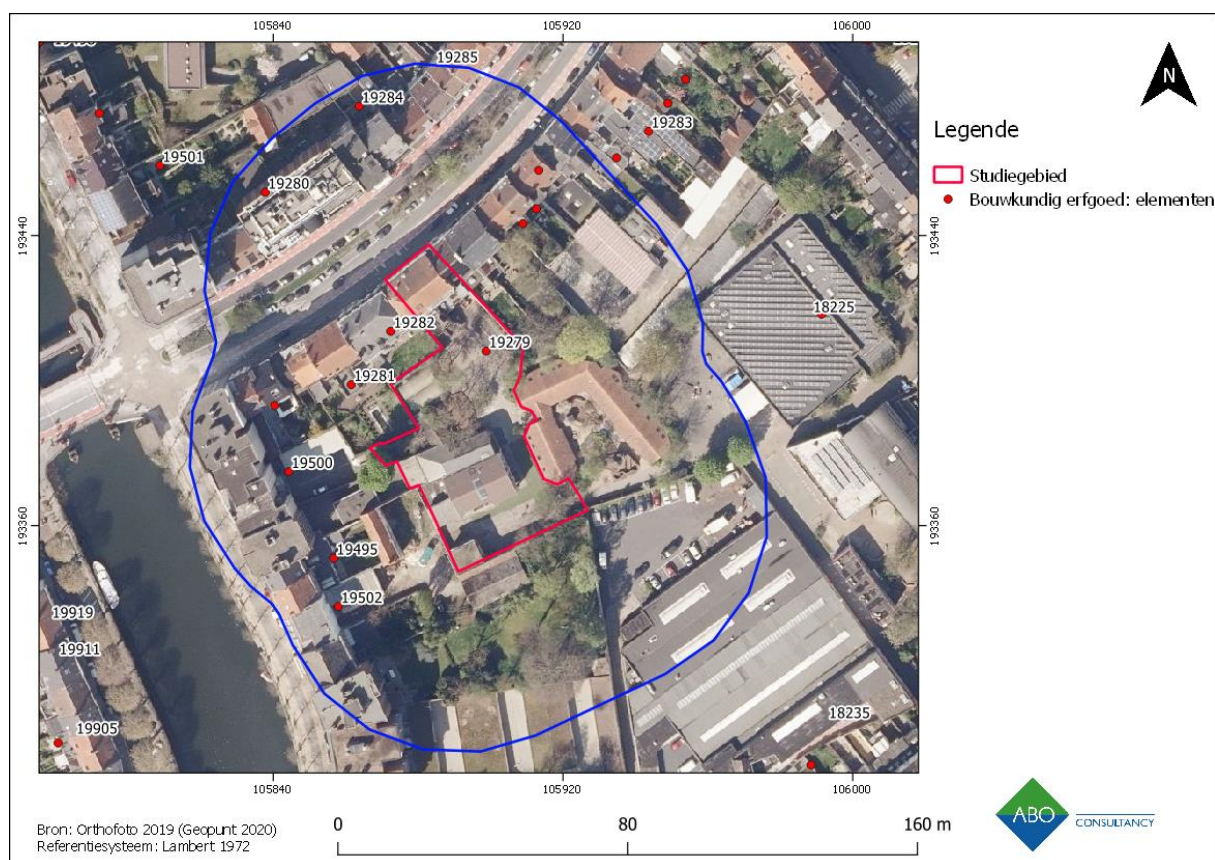


Figuur 28: De stadsomwalling eind 16^{de} eeuw, Sanderuskaart (Flandrica.be 2020)

Eind 17^{de} eeuw moest Gent zich verdedigen tegen aanvallen van Frankrijk onder Lodewijk XIV. In deze periode werd het Montereyfort opgericht, ten zuiden van de Sint-Pietersabdij. Momenteel bevindt zich op deze locatie het Citadelpark. Tot het einde van de 18^{de} eeuw bleef de stad de omtrek van de 16^{de}-eeuwse stadswallen behouden. De 18^{de} eeuw, tijdens het Oostenrijks bewind, was een periode van economische bloei voor de stad. Verschillende kanalen werden gegraven ter bevordering van de export van de Gentse nijverheden. In 1817 werd tijdens het Nederlands bewind de Rijksuniversiteit Gent opgericht. Eind 19^{de} eeuw werden de oude grachten van de stadsomwalling gedempt en omgevormd tot brede boulevards. Nu zijn ook deze boulevards verdwenen om plaats te maken voor de ring (R40). Het nog bestaande gedeelte van de Kasteellaan is een overblijfsel van zo een boulevard. (Bogaert et al. 1983).

4.2 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

4.2.1 BOUWKUNDIG EN LANDSCHAPPELIJK ERFGOED



Figuur 29: Bouwkundig en landschappelijk erfgoed in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2020)

Gezien de ligging van het studiegebied binnen de historische stadskern van Gent en de grote hoeveelheid bouwkundig erfgoed die hiermee gepaard gaat werd geopteerd voor een buffer van 50m. Dit om de objecten binnen en in de onmiddellijke nabijheid van het studiegebied in kaart te brengen.

Binnen een straal van 50m rond het studiegebied bevinden zich 9 meldingen van bouwkundig erfgoed.

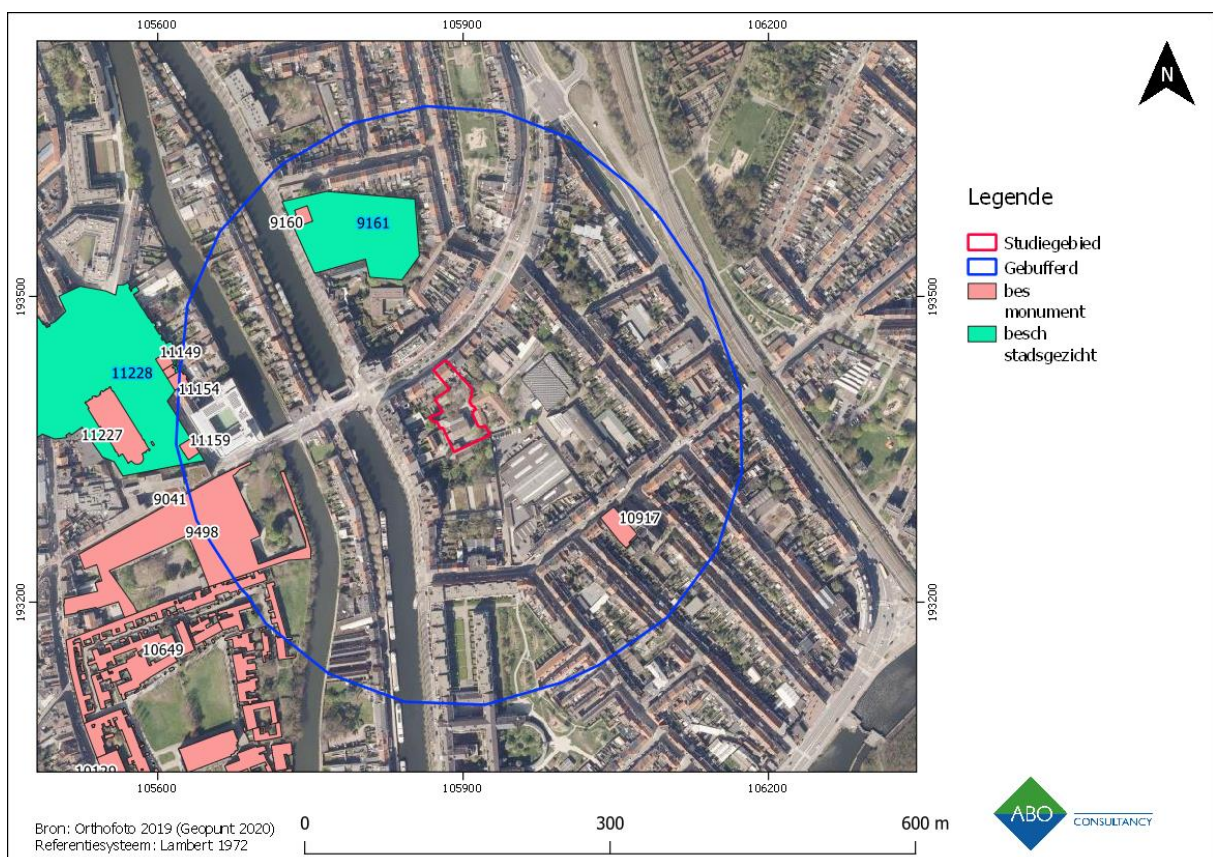
De melding binnen het studiegebied (ID 19279) betreft het huis aan de Kasteellaan 54. De aanduiding is op de kaart iets te veel naar het zuiden verschoven. Alle meldingen van bouwkundig erfgoed dateren uit het vierde kwart van de 19^{de} eeuw of later. In die periode werd de kaaizone langsheen de Visserij omgevormd van industrie- en handelszone tot woonwijk. Gezien deze periode te recent is in het kader van deze archeologienota zullen de individuele meldingen niet apart besproken worden. Voor de volledigheid worden deze wel hieronder opgelijst.

ID Bouwkundig Erfgoed	Omschrijving	Datering
19279	Neoclassicistische burgerhuizen	4 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw
19502	Burgerhuis	4 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw
19495	Hoekhuis en stadswoningen	4 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw

19500	Neoclassicistische burgerhuizen	4 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw
19281	Neoclassicistische burger- en herenhuizen	4 ^e kwart 19 ^{de} eeuw
19282	Herenhuis ontworpen door Jh. De Leu-Laureys	4 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw
19283	Neoclassicistische burgerhuizen	4 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw
19280	Burgerhuis en stadswoning	3 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw
19284	Burgerhuis	Vóór WOI

Figuur 30: Lijst van het bouwkundig erfgoed in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2019)

4.2.2 BESCHERMDE MONUMENTEN



Figuur 31: Beschermde monumenten en stadsgesichten in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2020)

Binnen een straal van 100m rond het studiegebied bevinden zich 6 meldingen van beschermde monumenten en 2 meldingen van een beschermd stadsgesicht.

ID 10917

Deze melding betreft de pastorie bij de kerk van Sint-Antonius van Padua. De pastorie en tuin met boomgaard dateert uit het 4^{de} kwart van de 19^{de} eeuw en is beschermd als monument omwille van de

historische, architectuurhistorische, sociaal-culturele en artistieke waarde. Het gaat om een neogotisch totaalontwerp met alle exterieur- en interieurelementen bewaard.

ID 10649

Het gaat hier om het Klein Begijnhof ofwel Onze-Lieve-Vrouw-Ter-Hoye. Dit begijnhof dateert in oorsprong uit de 13^{de} eeuw maar werd in de 17^{de} eeuw volledig heropgebouwd. Het begijnhof is beschermd als monument omwille van de artistieke waarde.

ID 9498

Deze bescherming betreft de abdij van Nieuwenbosch, een voormalig pand van de Cisterciënzerinnen. De abdij werd beschermd omwille van het algemeen belang.

ID 9041

Het gaat bij deze melding om de toren van de abdij van Nieuwenbosch. De toren werd beschermd omwille van de archeologische, artistieke en historische waarde.

ID 11159

Deze bescherming betreft de pastorie van de Sint-Annaparochie. Deze werd beschermd omwille van de historische en artistieke waarde.

ID 11154

Deze melding betreft een neoclassicistisch herenhuis. Het is een zeer gaaf voorbeeld van de meest aanzienlijke rijhuizen die voor de hogere burgerij gebouwd werden in de Gentse Sint-Annawijk tijdens de urbanisatiewerken van de buurt in de jaren 1840. De bescherming gebeurde omwille van de historische en artistieke waarde.

ID 11149

Het gaat hier eveneens om de bescherming van een neoclassicistisch herenhuis. Ook deze woning is een zeer gaaf voorbeeld van de meest aanzienlijke rijhuizen die voor de hogere burgerij gebouwd werden in de Gentse Sint-Annawijk tijdens de urbanisatiewerken van de buurt in de jaren 1840. De bescherming gebeurde omwille van de historische en artistieke waarde.

ID 9160

Deze bescherming omvat een herenhuis in empirestijl. De bescherming gebeurde omwille van de historische en artistieke waarde. Dit herenhuis werd samen met de tuin en bijgebouwen ook beschermd als stadsgezicht met **ID 9161**.

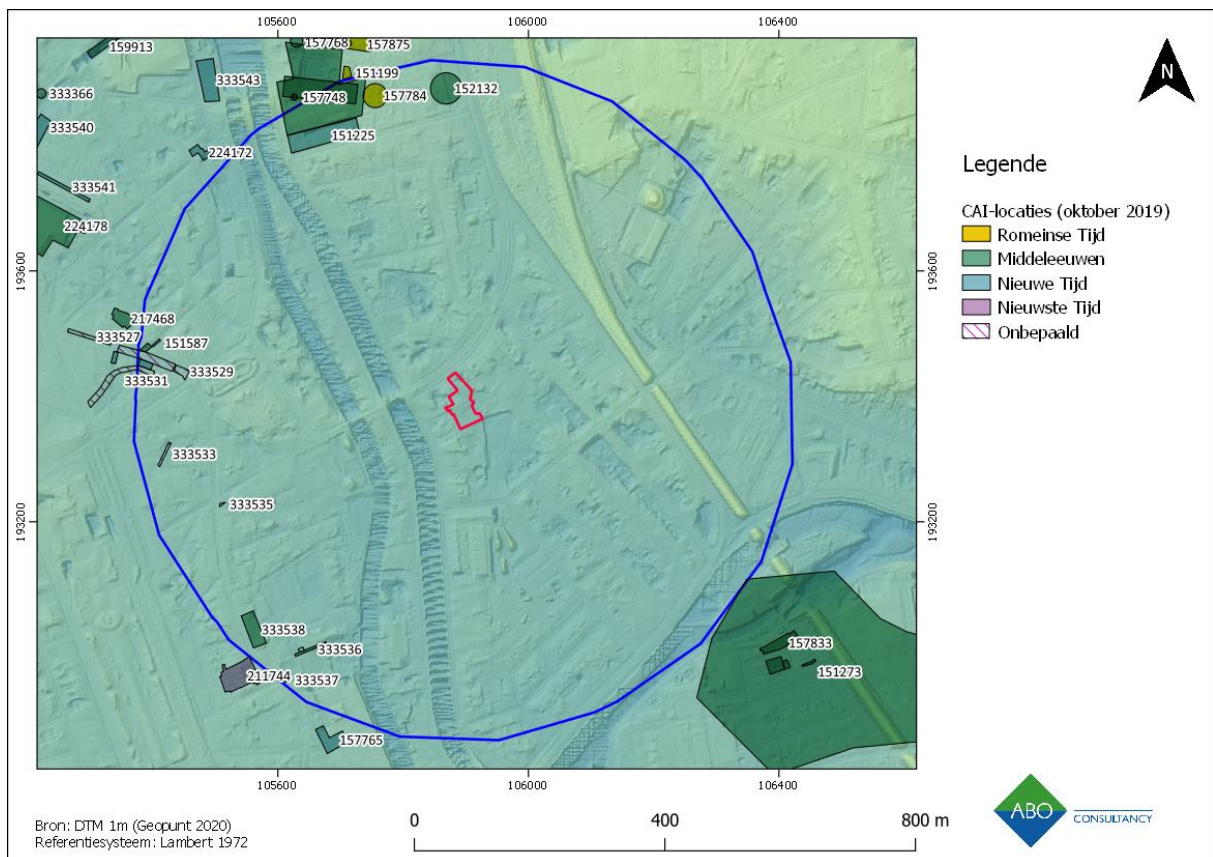
ID 11228

Het gaat hier om de bescherming als stadsgezicht van de parochiekerk Sint-Anna met omgeving.

ID	Omschrijving	Datering
10917	Pastorie Sint-Antonius van Padua	4 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw
10649	Klein Begijnhof	17 ^{de} eeuw
9498	Abdij van Nieuwenbosch	4 ^{de} kwart 16 ^{de} eeuw – 19 ^{de} eeuw
9041	Toren abdij van Nieuwenbosch	3 ^{de} kwart 17 ^{de} eeuw
11159	Pastorie Sint-Anna-parochie	3 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw
11154	Neoclassicistisch herenhuis	2 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw
11149	Neoclassicistisch herenhuis	2 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw
9160	Empire herenhuis	4 ^{de} kwart 18 ^{de} eeuw
9161	Empire herenhuis met tuin en bijgebouwen	4 ^{de} kwart 18 ^{de} eeuw
11228	Parochiekerk Sint-Anna met omgeving	3 ^{de} kwart 19 ^{de} eeuw

Figuur 32: lijst van de beschermde monumenten in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2019)

4.2.3 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)



Figuur 33: Meldingen in de CAI in de omgeving van het studiegebied (Geoportaal 2019)

Binnen een straal van 150m rond het studiegebied bevinden zich 18 meldingen in de CAI. Deze worden opgelijst in onderstaande tabel en zullen kort besproken worden.

ID	Omschrijving	Datering	Afstand tot studiegebied
151199	Opraving	Romeinse tijd/volle middeleeuwen	1km
151225	Opraving (Spanjaardenkasteel)	Nieuwe tijd	970m
151273	Werfbegeleiding (Klooster Rijke Klaren)	Late middeleeuwen/nieuwe tijd	1km
151587	Opraving (klooster Kapucijnen)	Nieuwe tijd	990m
152132	Opraving	Vroege middeleeuwen/volle middeleeuwen	990m
157748	Werfbegeleiding	Volle middeleeuwen	1km
157784	Werfbegeleiding	Romeinse tijd/late middeleeuwen	990m
157833	Toevalsvondst (muurresten klooster Rijke Klaren)	Late middeleeuwen	1,2km
211744	Werfbegeleiding	Late middeleeuwen/nieuwste tijd	1km
217468	Opraving	Late middeleeuwen/nieuwe tijd	1,1km
333527	Opraving	Onbepaald	990m
333529	Opraving	Onbepaald	890m
333531	Cartografische studie	Onbepaald	980m
333533	Opraving	Onbepaald	900m
333535	Werfbegeleiding	Nieuwe tijd	800m
333536	Werfbegeleiding	Late middeleeuwen	880m
333537	Werfbegeleiding	Late middeleeuwen	920m
333538	Werfbegeleiding	Late middeleeuwen	900m

Figuur 34: Overzichtstabel CAI in de nabije omgeving

ID 151199

Bij een archeologische opgraving werden op deze locatie sporen uit de Romeinse tijd en volle middeleeuwen aangetroffen. Uit de Romeinse periode werd een op de zavel opgebouwde vuurplaats aangetroffen met bovenop dakpanfragmenten. Of het om een open vuur of een oven ging kon niet achterhaald worden. In de omgeving werden verschillende kuilen uit dezelfde periode aangetroffen, o.a. een zavelwinningsput. Verder werd ook Romeins aardewerk als losse vondst aangetroffen (Stoops 2010).

Uit de volle middeleeuwen dateren een 200-tal skeletten. Meteen ten zuiden van deze locatie bevond zich tot aan de verwoesting in de 16^{de} eeuw de abdijkerk van de St-Baafsabdij. De oudste graftypes waren antropomorf met een nis voor het hoofd en afgewerkt met rode kalkmortel. De latere graftypes hadden de vorm van een trapezium of rechthoek en bestonden uit enkele rijen stenen en recuperatiemateriaal, soms versterkt met kalkmortel. De overige bijzettingen waren kistbegraveningen (Stoops 2008).

ID 151225

Bij een archeologische opgraving werden resten aangetroffen van het Nieuw Kasteel (Spanjaardenkasteel) dat in 1540 werd opgericht. De zuidelijke omheiningmuur kon over lengte van 14m worden vastgesteld, opgebouwd in baksteen en Doornikse kalksteen. De buitenbekleding van kalkzandsteen werd over korte afstand vastgesteld. Enkele van deze stenen waren voorzien van een steenhouwersmerk. Een tweede deel van het kasteel verliep in noord-zuid richting en kon over lengte van 34m worden vastgesteld. Ook hier werden witte kalkzandsteenblokken aangetroffen met houwersonderdeel. Hier bleef ook een mooi afgewerkte afloop bewaard die van de vloer of de kanonplaats doorheen het oostelijk parement ging. Deze restanten verwijzen naar twee schiettuigen die in het zuidwestelijk bastion konden worden opgesteld en die de zuidelijke gracht van het Spanjaardenkasteel moesten verdedigen. Het derde muurdeel was oost-west georiënteerd en tegen de oostelijke muur van het bastion aangebouwd. De muur zelf was opgetrokken uit funderingsbogen. Deze muur dateert mogelijk uit de latere 16de eeuw (Laleman 2008)

ID 151273

Op de kaart van Horenbault werd op deze locatie het klooster van de Rijke Klaren vastgesteld. Bij een werfbegeleiding in 1984 werden restanten van bakstenen gebouwen, menselijke skeletresten, huisraad en een bronzen onderdeel van een grafplaat aangetroffen (Charles et al. 2008).

ID 151587

Bij een opgraving werden hier muurresten gevonden van het voormalige klooster van de Kapucijnen. Deze vestigden zich in 1589 in Gent. Bij de ontbinding van de kloosters in 1796 werd het klooster als militair magazijn gebruikt. In 1840 werd het klooster grotendeels gesloopt (Steurbaut & Vermeiren 2007).

ID 151132

Bij de afbraak van een oud verplegingstehuis werd een pijlpunt met schachtdoorn uit bruine silex aangetroffen.

ID 152132

Bij een archeologische opgraving werd een vierkante, houten waterput uit de Merovingische periode aangetroffen. In de vulling bevond zich een kam, een mantelspeld en aardewerk. Uit de volle middeleeuwen dateren natuurstenen muurresten die vermoedelijk behoorden aan de parochiekerk van het Sint-Baafsdorp. Er zijn aanwijzingen die duiden op een oudere, houten kerk maar er werden

geen duidelijke grondsporen waargenomen. De eerste stenen kerk kan gedateerd worden in de 11^{de} of 12^{de} eeuw (Raveschot 1992).

ID 157748

Bij een werfbegeleiding werden drie treden en een gedeelte van een muur, alle in Doornikse steen ontdekt. De trap maakt deel uit van de westbouw van de abdijkerk van Sint-Baafs en dateert waarschijnlijk uit de 12^{de} eeuw (Laleman & Stoops 1994).

ID 157784

Bij een werfbegeleiding die werd uitgevoerd in de nabijheid van de oude abdijkerk van St-Baafs werden paalkuilen en een greppel uit de Romeinse periode aangetroffen. Uit dezelfde periode werd ook een kuil met Romeins bouwpuin gevonden. Uit de late middeleeuwen dateren verschillende grafkuilen en knekelputten. De locatie bevindt zich dan ook op de plaats van het voormalig kerkhof van de abdijkerk van St-Baafs. Verschillende sporen van kistbeslag werden geregistreerd. Veel kisten waren voorzien van vier driehoekige of ronde hengsels. Tot in de onderste graven werd hoogversierd aardewerk gevonden, wat wijst op een laatmiddeleeuwse datering. Uit de nieuwe tijd dateren muurresten uit Doornikse kalksteen van het Spanjaardenkasteel. Uit de 19^{de} eeuw dateren resten uit de periode dat hier een slachthuis stond (Laleman et al. 1991)

ID 157833

Bij bouwwerken op deze locatie werden muurresten van het voormalige klooster van de Rijke Klaren aangetroffen. Het klooster bestond op deze locatie van de 13^{de} tot de 16^{de} eeuw (Laleman 1984).

ID 211744

Bij een werfbegeleiding werden op deze locatie ophogingslagen uit de late middeleeuwen aangetroffen. Ook werden er resten gevonden van de vroegere textiel fabriek (Terry et al 2012).

ID 217468

Bij een opgraving werd een afvalkuil en een deel van een gracht uit de late middeleeuwen aangetroffen. In de grachtvulling werd een zegelstempel aangetroffen dat vermoedelijk kan gedateerd worden in de 14^{de} eeuw en waarschijnlijk behoorde aan een lid van de gegoede burgerij (Swaelens & Vanoverbeke 2017).

ID 333527

Bij een opgraving werden hier resten in baksteen en Doornikse kalksteen aangetroffen. Het gaat hier om oude bebouwing, gesloopt voor de verbreding van de straat. Een datering kon niet vooropgesteld worden (De Praetere 1986)

ID 333529

Bij een opgraving ter hoogte van de Brabantdam werden resten in baksteen aangetroffen, het gaat om een boogconstructie en resten van een overwelling. Een datering is niet bekend (De Praetere 1986).

ID 333531

Op basis van een cartografische studie werd op deze locatie een oude arm van de Schelde gelokaliseerd. Welke kaarten bij het onderzoek gebruikt werden is niet meegedeeld (CAI 2020).

ID 333533

Naar aanleiding van nieuwbouwwerken aan de Capitole Gent (Graaf van Vlaanderenplein) werden 2 metalen aanmeringsringen ontdekt, geankerd aan een muur. Op deze locatie bevond zich een oude Schelde-arm en er werden dan ook resten van kaaimuren, gestut op houten palen ontdekt (Raeymaekers & Steurbaut 2007).

ID 533535

Bij een werfbegeleiding werden op deze locatie resten van grijs en rood aardewerk, steengoed, porselein en majolica ontdekt. Deze kunnen gedateerd worden in de nieuwe tijd (CAI 2020).

ID 533536

Bij een werfbegeleiding werden resten ontdekt van een uitkragende latrine en resten van de stadsmuur en een versterkingstoren. Het gaat om opstaande resten verwerkt in de zuidmuur van het Begijnhof. Aan stadszijde is de muur versterkt met zware steunberen verbonden met een spitsboog. Op deze boog rustte waarschijnlijk een weergang. Er sloot een rechthoekige ruimte aan bij de toren. Een traptoren met spiltrap bevindt zich ten zuidwesten, in de oksel tussen toren en walmuur. De resten dateren uit de 14^{de} eeuw (Laleman M.-C., 1995).

ID 333537

Bij een werfbegeleiding werden resten van muurdelen aangetroffen. Deze bestonden deels uit baksteen en deels uit Doornikse kalksteen. Haaks hierop bevonden zich resten van 2 smallere muren in dezelfde materialen. Het gaat hier mogelijk om de restanten van de Vijfwindgatenbrug. De muurdelen kunnen in de 14^{de} eeuw gedateerd worden (Laleman & Raeymaekers 1996).

ID 55338

Bij een werfbegeleiding werden muurresten opgebouwd met baksteen en een kleine halfondergrondse kelder aangetroffen. Verder werd ook een breed puinspoor aangetroffen, mogelijk een uitbraakspoor of de opvulling van een kuil of depressie (Stoops 1997).

Op de kaart met de CAI meldingen is een opvallend gebrek aan meldingen merkbaar in de omgeving van het studiegebied. Pas binnen een straal van ca. 850m zijn er meldingen met clusters ten noorden, zuiden, zuidwesten en noordwesten van het studiegebied. Dit is waarschijnlijk te wijten aan de drassige, natte ligging van het studiegebied binnen de 'Heirnis' een nat gebied gelegen in de alluviale vlakte van de Schelde. De grootste cluster bevindt zich ten noorden van het studiegebied, ter hoogte van de afbakening van 1km. Het gaat hier om de locatie waar de Sint-Baafsabdij zich bevond. Er zijn meldingen van resten van de abdijkerk en een groot aantal graven daterend van de volle tot de late middeleeuwen. Op deze locatie werden ook sporen uit de Romeinse periode aangetroffen, het gaat hier over sporen van artisanale activiteit (oven) en bewoningssporen (paalkuilen). Op deze locatie is een lichte verhoging van het landschap merkbaar ten opzichte van het studiegebied. Het was hier minder drassig en dus meer geschikt voor bewoning.

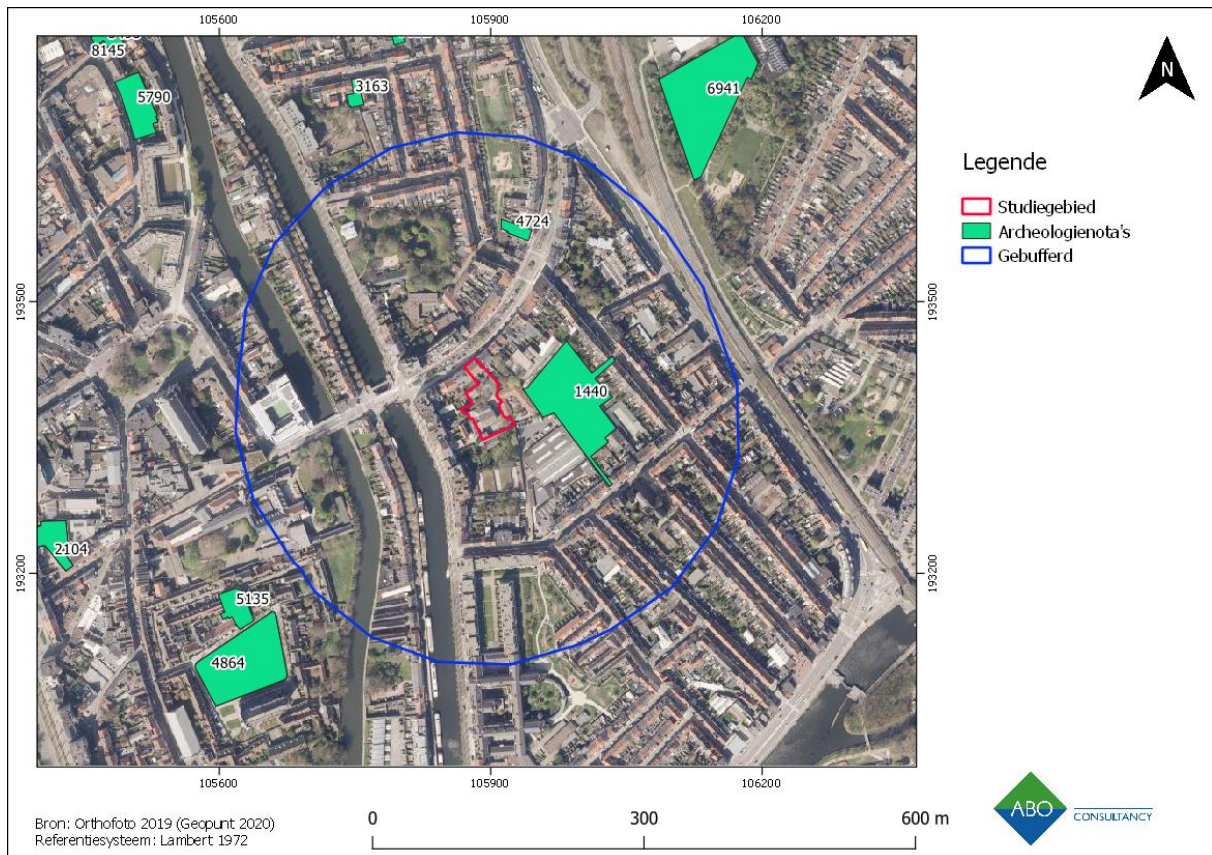
Ten zuiden van het studiegebied bevindt zich een cluster ter hoogte van het voormalige klooster van de Rijke Klaren. Er werd muurresten van het klooster gevonden, evenals sporen van begravingen.

De cluster ten zuidwesten van het studiegebied omvat sporen van het begijnhof op die locatie, evenals resten van de voormalige Vijfwindgatenpoort en resten van de tweede stadswalling.

De laatste cluster, ten noordwesten van het studiegebied omvat sporen van het voormalige Kapucijnenklooster, evenals resten van bewoning op de Brabantdam.

De sporen die werden aangetroffen dateren voornamelijk uit de Romeinse periode, de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Met uitzondering van het klooster van de Rijke Klaren bevinden deze sporen zich allemaal binnen de tweede stadsomwalling rond Gent. Eind 16^{de} eeuw werd deze aangepast. Ter hoogte van het Spanjaardenkasteel werd de omwalling iets uitgebreid, voor het overige volgde deze de tweede stadsomwalling. Het studiegebied bevindt zich gedeeltelijk op deze stadsomwalling. Binnen het studiegebied worden dan ook vooral sporen uit de nieuwe tijd, en specifiek sporen aangaande de stadsomwalling verwacht. Gezien de drassige, natte ligging binnen het gebied Heirnis en buiten de tweede stadsomwalling worden er geen oudere sporen verwacht, hoewel deze nooit helemaal kunnen uitgesloten worden.

4.2.4 ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S WAARVAN REEDS AKTE GENOMEN WERD



Figuur 35: Archeologienota's en nota's waarvan akte genomen werd binnen een straal van 50m rond het studiegebied (Geoportaal 2020)

In de omgeving van het studiegebied bevinden zich 2 archeologienota's waarvan reeds akte genomen werd.

De archeologienota met ID 1440 bevindt zich op ca. 15m ten oosten van het huidige studiegebied en werd opgesteld naar aanleiding van de gedeeltelijke sloop en nieuwbouw van enkele schoolgebouwen. De kans dat er zich archeologische resten binnen het projectgebied bevinden is eerder beperkt. Van de middeleeuwen tot de 19^{de} eeuw was het terrein in gebruik als weiland wat sowieso weinig sporen nalaat in de bodem. De periode daarvoor lijkt bewoning onwaarschijnlijk door te natte omstandigheden op de laaggelegen gronden langs de Schelde. Bovendien is er mogelijk al een deel van de oorspronkelijke bodem omgewoeld bij de aanleg van de bestaande gebouwen, en gezien

de geplande werken slechts lokaal een grotere impact hebben, lijkt verder archeologisch onderzoek niet aangewezen (Herremans & Laloo 2016).

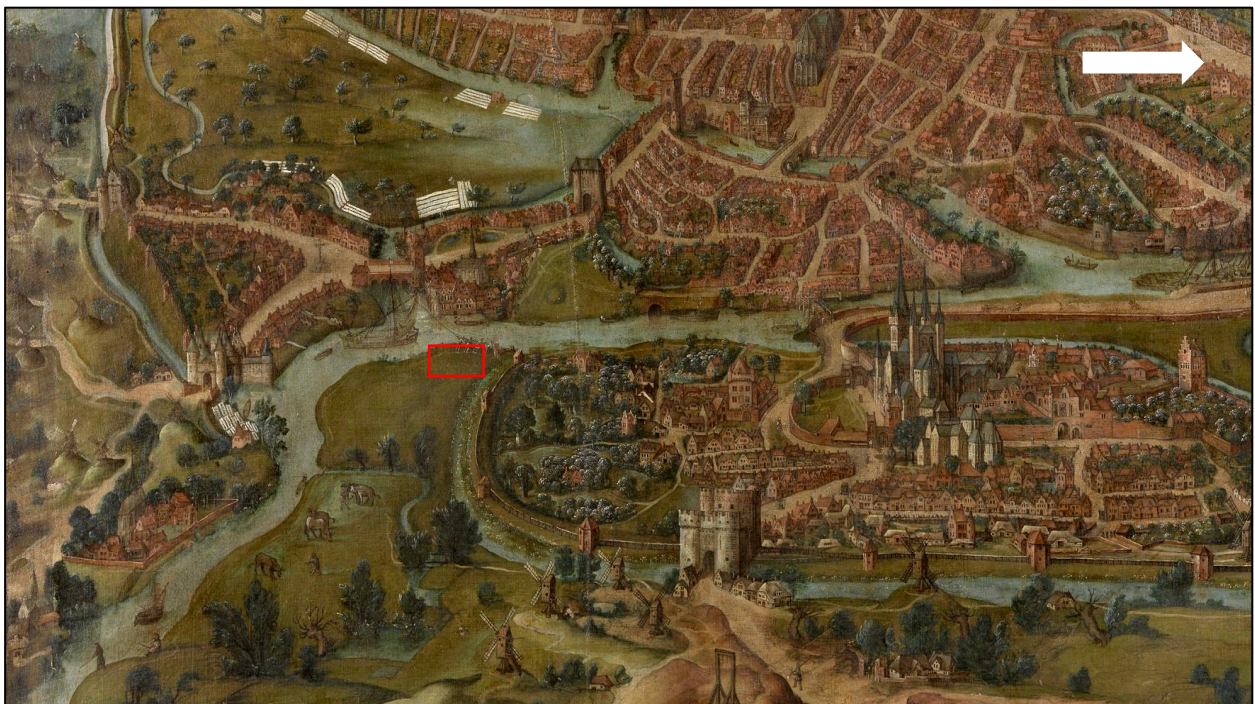
De archeologienota met ID 4724 bevindt zich op ca. 600m ten noorden van het huidige onderzoeksgebied. Op deze locatie bevonden zich tot 1970 enkele burgerhuizen die nadien gedeeltelijk werden afgebroken. De woningen zijn ook onderkelderd. Gelet op de verstoring die de afbraak en kelders reeds hebben veroorzaakt is ca. 70% van het projectgebied verstoord.

De kans op archeologische resten wordt dan ook laag ingeschat waardoor geen verder onderzoek noodzakelijk is (De Smaele & Pieters 2017).

De archeologienota met ID 1440 bevindt zich middenin het gebied 'Heirnis' (cf. hst. 4.1), een drassig en onbewoond gebied dat pas eind 19^{de} eeuw ontwikkeld werd. De kans op relevante archeologische sporen is dan ook klein waardoor vrijgave geadviseerd werd. De archeologienota met ID 4724 bevindt zich wel binnen een gebied met archeologisch potentieel. De Kasteellaan volgt de voormalige stadswal rond Sint-Baafs, dus de zone ten zuiden van de Kasteellaan bevond zich binnen de stadsmuren. Het projectgebied is echter in grote mate verstoord door de huidige bebouwing waardoor verder onderzoek geen zin meer had. Het huidige studiegebied bevindt zich met de westelijke zijde gedeeltelijk op de uitbreiding van de stadsomwalling uit de 16^{de} eeuw. Er bestaat dan ook een kans om nog sporen van deze stadsomwalling en -gracht binnen het studiegebied terug te vinden.

4.3 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

4.3.1 PANORAMISCH ZICHT OP GENT (CA. 1534)



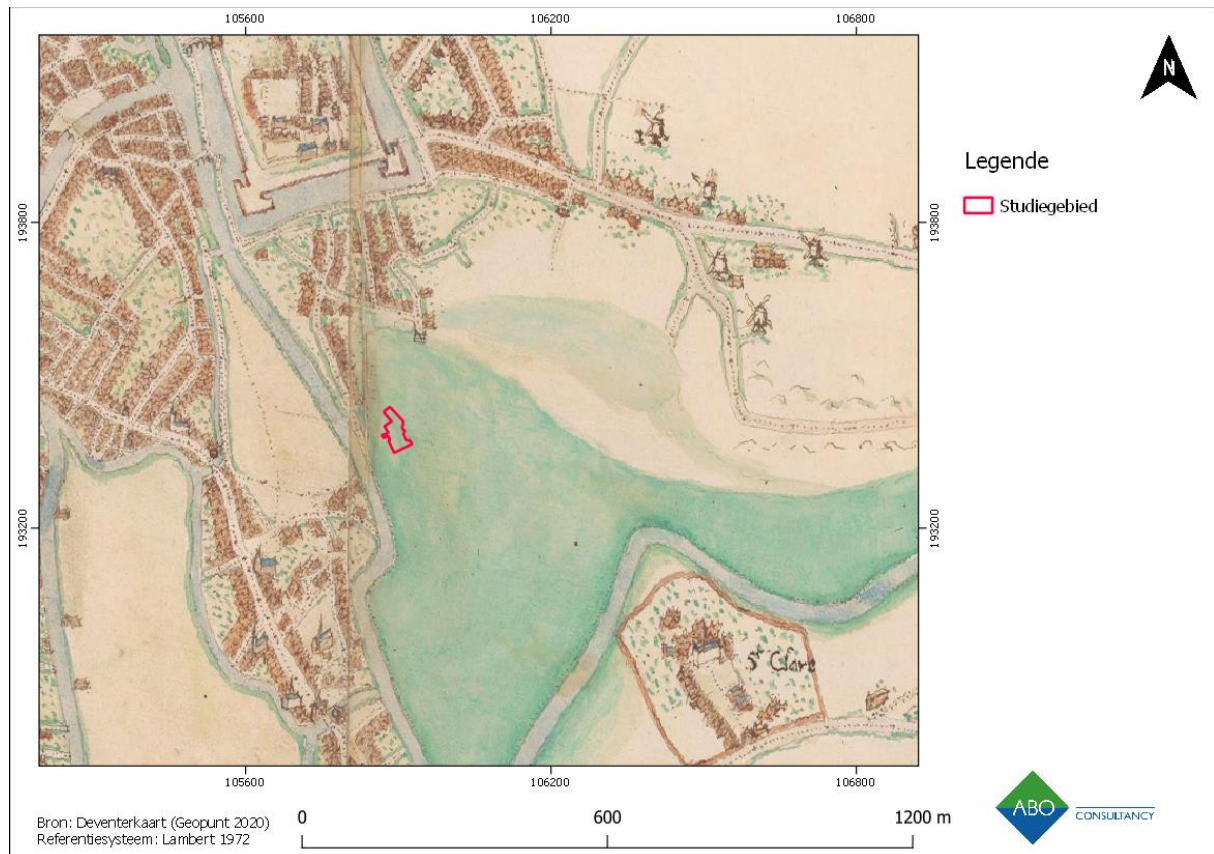
Figuur 36: Aanduiding van het studiegebied op het 'Panoramisch zicht op Gent (STAM Gent 2020)

Het studiegebied bevindt zich ten zuiden van de Sint-Baafsabdij en het Sint-Baafsdorp. De kaart is niet op het noorden georiënteerd, de witte pijl in de rechterbovenhoek geeft het noorden aan.

Zoals te zien op de kaart bevindt het studiegebied zich op eerder drassige weidegrond, de alluviale vlakte van de nabijgelegen Nederschelde. Deze gronden, 'Heirnis' genaamd waren eigendom van de

Sint-Baafsabdij en werden gebruikt voor het grazen van vee. Ten noordwesten van het studiegebied bevindt zich de stadskern van Gent. Het gebied waar laken ligt te bleken zijn de Muinkmeersen. Een drassig gebied dat niet geschikt was voor bebouwing. Gezien de eveneens drassige ligging was ook de zone van het studiegebied niet geschikt voor bebouwing.

4.3.2 DEVENTERKAART (CA. 1550)



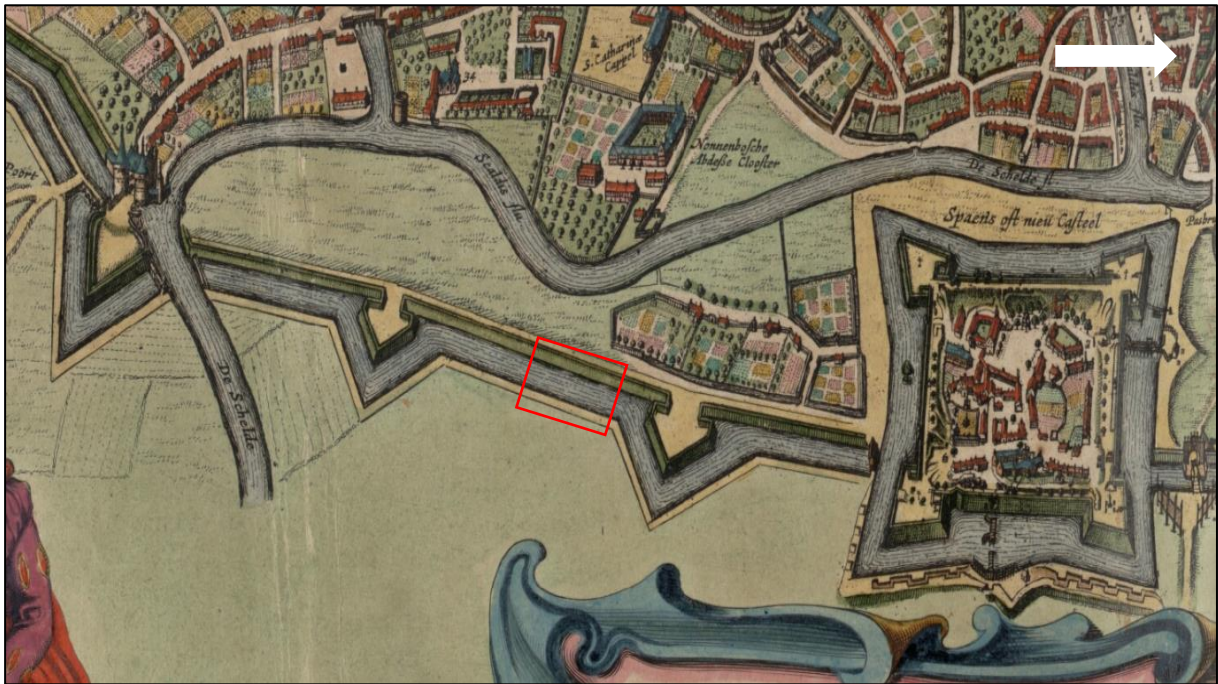
Figuur 37: Het studiegebied aangeduid op de Deventerkaart (Stadsarchief Gent 2020)

Op de Deventerkaart (figuur 30) zien we dat het studiegebied zich ten westen van een waterloop bevindt, het gaat hier om de oude loop van de Nederschelde. Het studiegebied is aangeduid met blauw, wat duidt op een drassig, nat gebied.

Ten noorden van het studiegebied zien we het Spanjaardenkasteel of Nieuw Kasteel. De dwangburcht werd opgericht op de locatie waar zich de Sint-Baafsabdij en het Sint-Baafsdorp bevonden na het neerslaan van een Gentse opstand in 1540.

Wat verder ten zuiden van het studiegebied staat het klooster van de Rijke Klaren.

4.3.3 SANDERUSKAART (CA. 1641)



Figuur 38: Het studiegebied aangeduid op de Sanderuskaart (Flandrica.be 2020)

Op de Sanderuskaart (figuur 32) zien we dat er een vestingmuur is opgetrokken ten zuiden van het Spaans kasteel. Het studiegebied bevindt zich vermoedelijk gedeeltelijk op deze stadsmuur- en stadsgracht, tussen 2 bastions in. Gezien de kaart niet op het noorden is georiënteerd geeft een witte pijl in de rechterbovenhoek het noorden aan.

De zone ten oosten van de vesten is nog steeds aangeduid als drassig gebied. Ten westen van de vesten is de Schelde aangeduid. Iets ten westen van de Schelde is het klooster van Nonnenbosch aangeduid (cf. hst. 4.2.2).

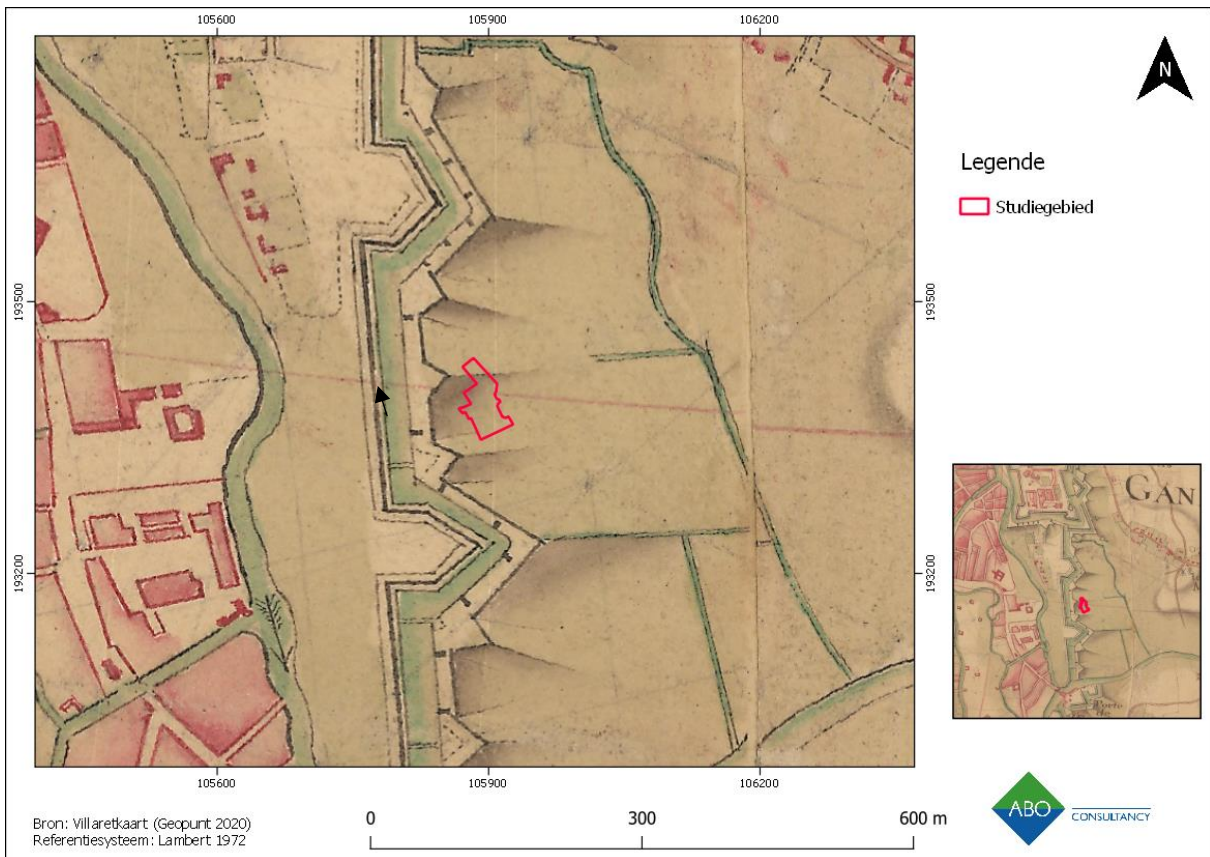
4.3.4 PLAN DE GAND (1678)



Figuur 39: Het studiegebied aangeduid op het 'Plan de Gand' uit 1678 (Bibliothèque Nationale de France)

Op deze kaart (figuur 33) is te zien dat het studiegebied zich op de vesten ten zuiden van de Spanjaardenkasteel bevindt en gedeeltelijk binnen de 'Prairies inondées'. Het drassige gebied van Heirnis werd ingezet als militaire inundatiezone. De opmars en aanval van een vijandig leger werd op die manier vertraagd. Ten zuidwesten van het studiegebied is het klooster van de Rijke Klaren aangeduid.

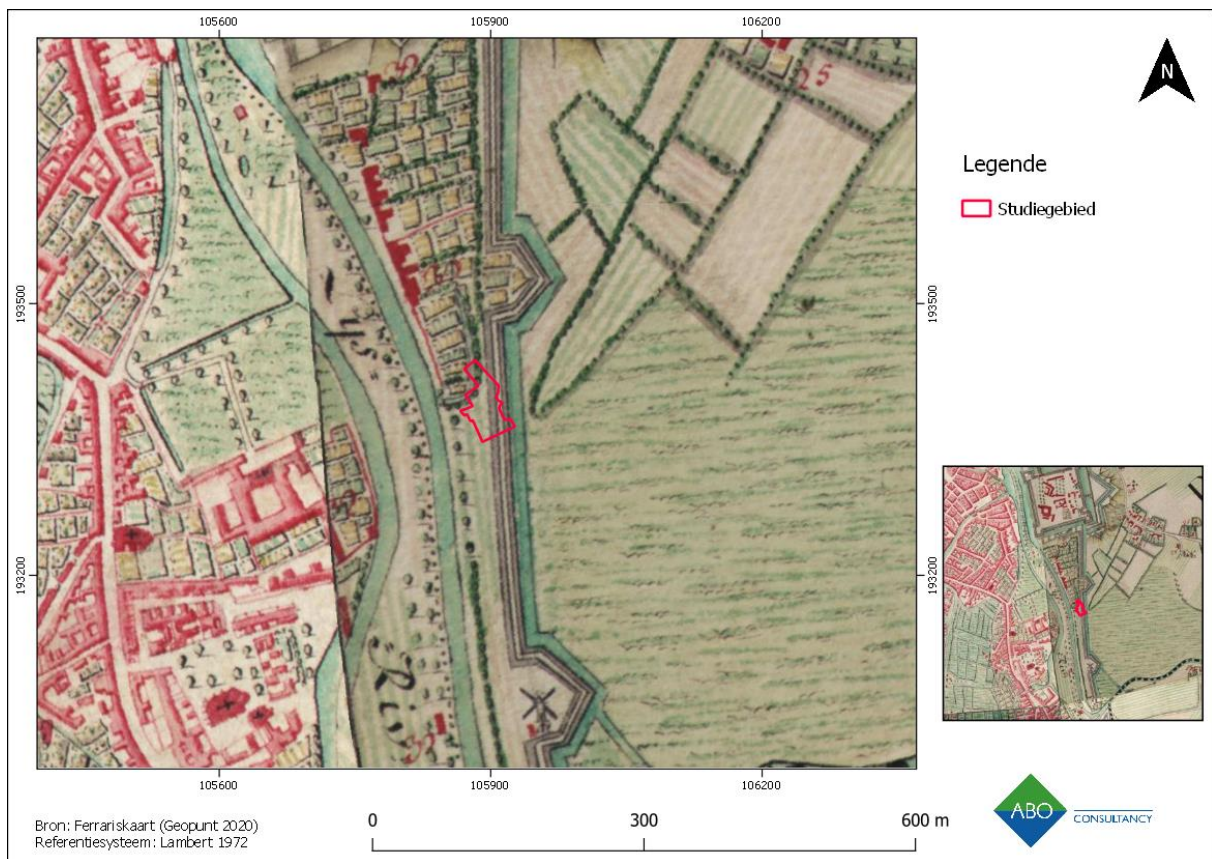
4.3.5 VILLARETKAART (CA. 1745-1748)



Figuur 40: Het studiegebied aangeduid op de Villaretkaart (Geopunt 2020)

Op de Villaretkaart (figuur 34) is het studiegebied net ten oosten van de vesten aangeduid. Het is moeilijk om historische kaarten correct te georefereren, mogelijk dient het studiegebied zich iets meer naar het westen te bevinden. Het kaartbeeld is onveranderd gebleven ten opzichte van de voorgaande kaarten.

4.3.6 FERRARISKAART (CA. 1771- 1777)

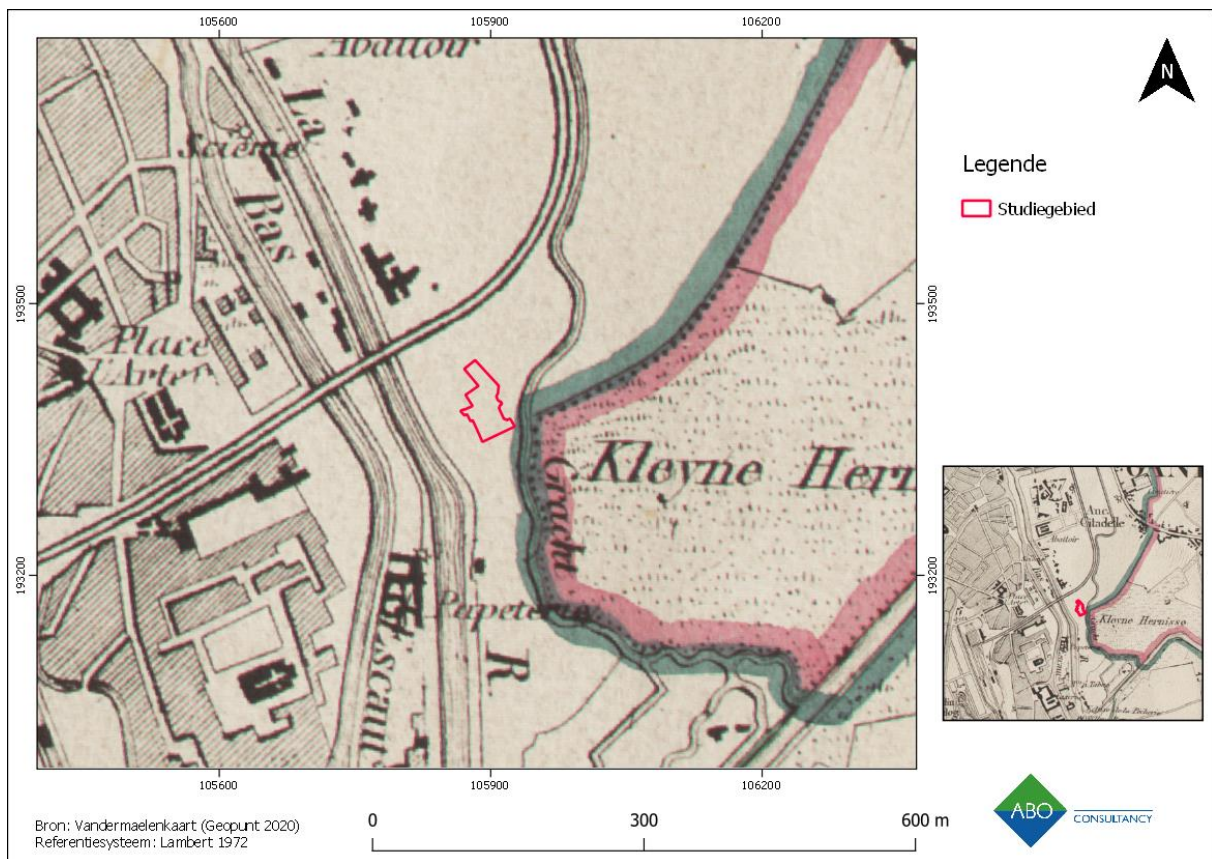


Figuur 41: Het studiegebied aangeduid op de Ferrariskaart (Geopunt 2020)

Op de Ferrariskaart (figuur 35) is het studiegebied gedeeltelijk op de vesten en gedeeltelijk binnen de muren te zien. Ook hier geldt dat historische kaarten moeilijk correct te georefereren zijn; Op deze kaart bevinden de vesten zich meer in het oosten van het studiegebied. Mogelijk moet het studiegebied iets meer oostelijk gesitueerd worden.

Ten westen van het studiegebied zien we dat de situatie veranderd is. De 'Visserij' (ten westen van het studiegebied) werd gegraven midden 18^{de} eeuw om een kortere en betere verbinding met de Zeeschelde mogelijk te maken. Het kanaal werd parallel gegraven aan de intussen rechtgetrokken Nederschelde (ten westen van de Visserij). De smalle strook tussen beide waterwegen was een geëerde industriële zone, voornamelijk aangedreven door watermolens. Op de Ferrariskaart is hier echter nog niet veel van te merken.

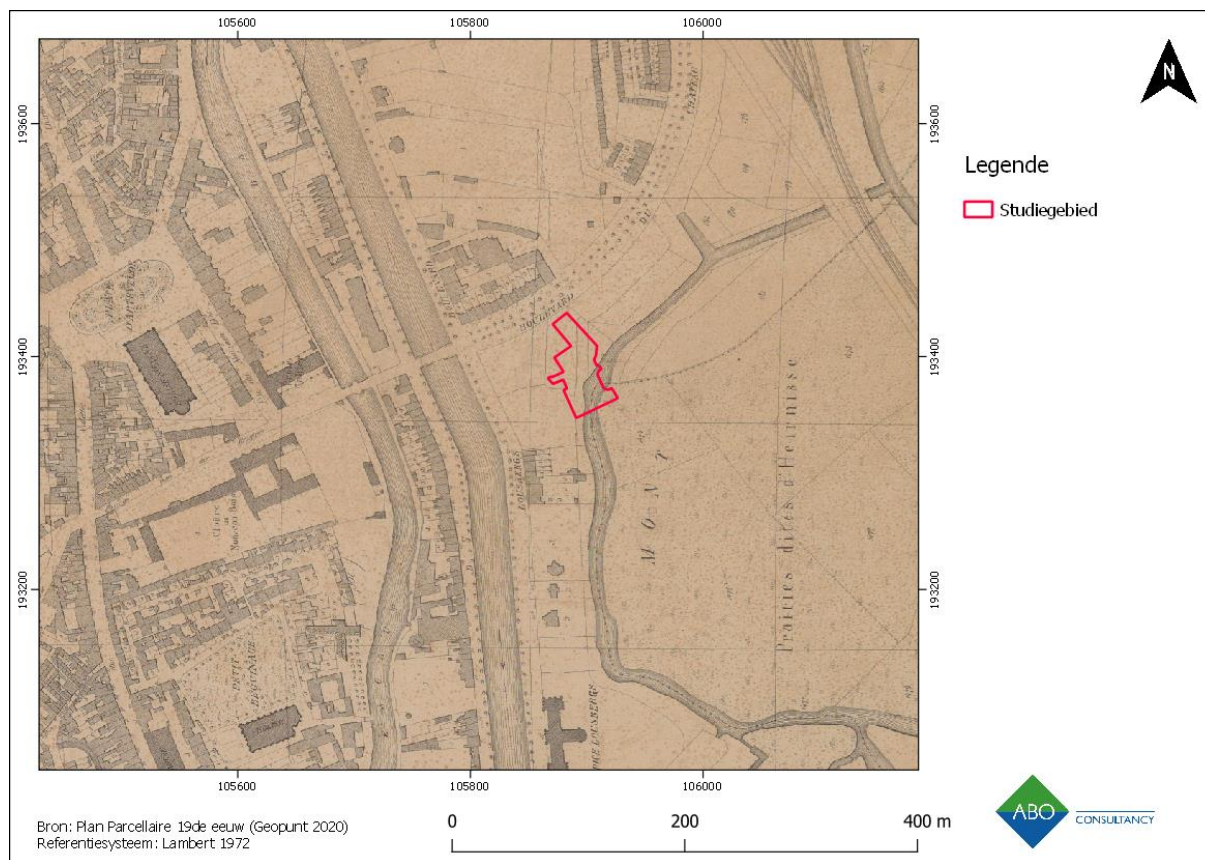
4.3.7 VANDERMAELENKAART (CA. 1846-1854)



Figuur 42: Vandermaelenkaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2020)

Op de Vandermaelenkaart (figuur 36) zien we dat de stadswallen geslecht zijn. Eind 18^{de} eeuw werd met de afbraak begonnen. Op deze kaart zien we voor het eerst de Kasteellaan ten noorden van het studiegebied verschijnen. Het Spanjaardenkasteel is op deze kaart verdwenen, het werd gesloopt begin 19^{de} eeuw. Op de locatie waar het kasteel stond werd een slachthuis (abattoir) opgericht. Ten oosten van het studiegebied staat de Kleine Heirnis aangeduid en loopt ook een gracht, de Rietgracht.

4.3.8 NOUVEAU PLAN PARCELLAIRE DE LA VILLE DE GAND... J. GEVAERT, A. VANIMPE (2^{DE} HELFT 19^{DE} EEUW)



Figuur 43: Perceelplan van Gent met aanduiding van het studiegebied (Universiteit Gent 2020)

Op dit perceelplan (figuur 37) uit de 2^{de} helft van de 19^{de} eeuw zien we bebouwing verschijnen ten zuiden van het studiegebied, langsheen de Lousbergskaaï. De drassige grond van Heirnis staat nog steeds aangeduid ten oosten van het studiegebied en een gedeelte van de Rietgracht bevindt zich ook binnen de zuidoostelijke hoek van het studiegebied. Voor het overige is er weinig verandering op te merken met de voorgaande kaart (figuur 36).

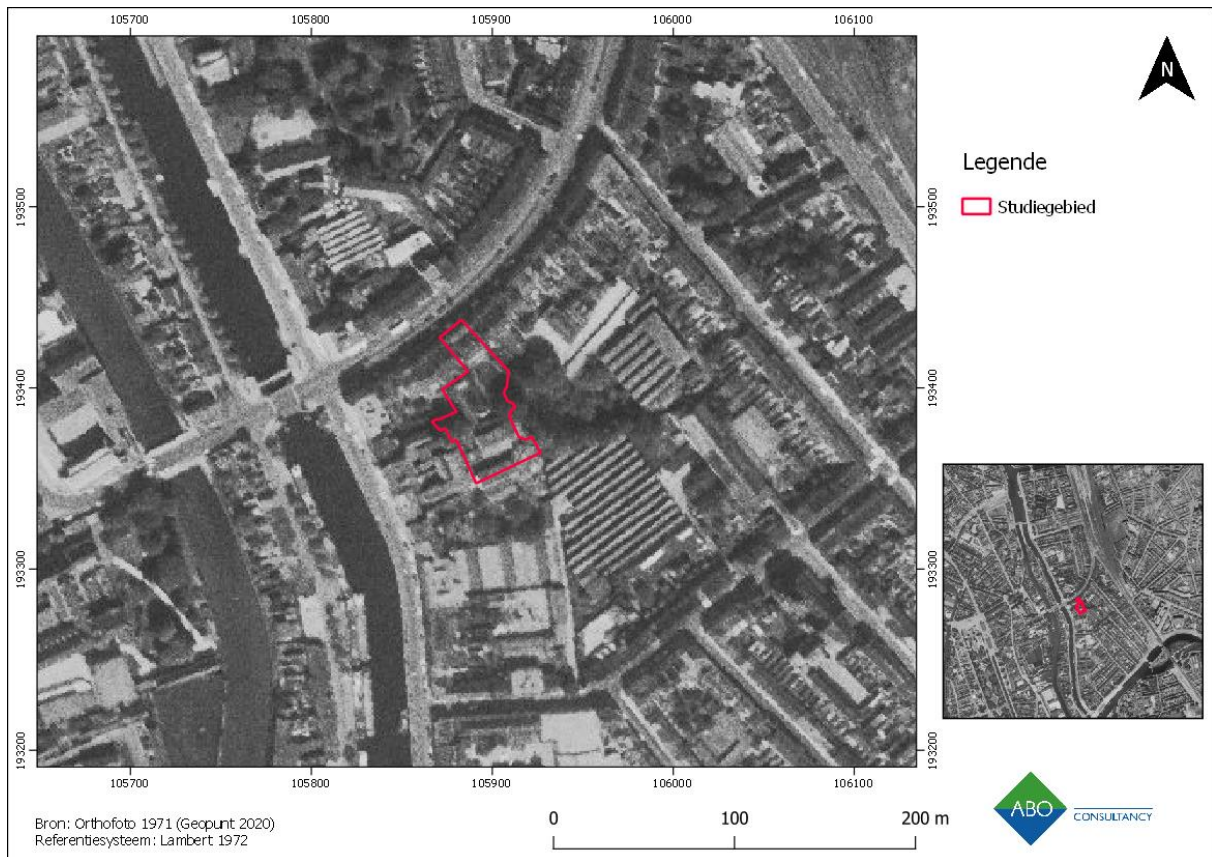
4.3.9 KAART ARMAND HEINS (1911-1912)



Figuur 44: Kaart Armand Heins met indicatie van het studiegebied in het rood (Wikimedia Commons 2020)

Op dit plan van Gent uit 1912 (figuur 38) is te zien dat er nu diverse straten zijn opgericht in de nabijheid van het studiegebied. De huidige Forelstraat is aangeduid als Toekomststraat (Rue de l'Avenir). Het studiegebied bevindt zich nu, voor het eerst, binnen een woonblok. De eerste bebouwing dateert uit het einde van de 19^{de} eeuw. Ook het drassige gebied van Heirnis werd bebouwd en er loopt een spoorlijn doorheen.

4.4 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN



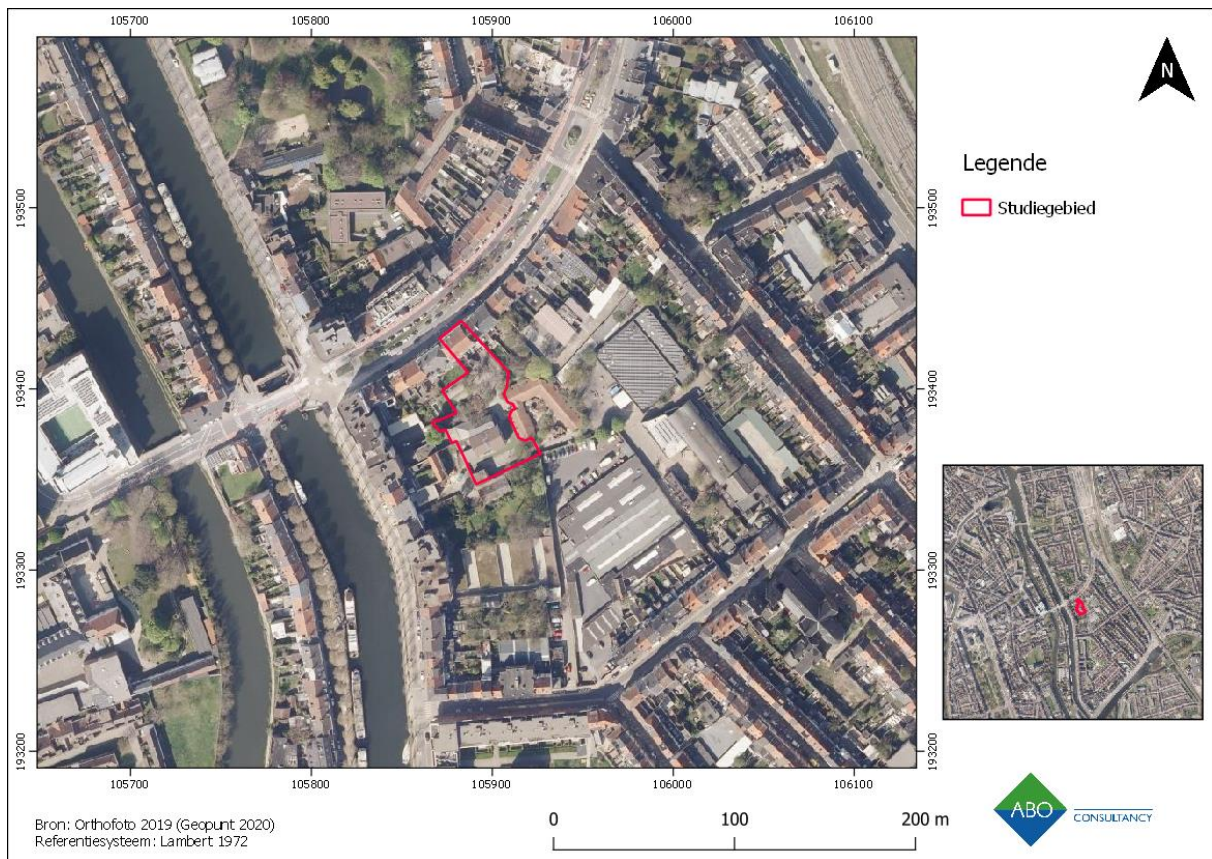
Figuur 45: Het studiegebied aangeduid op een orthofoto uit 1971 (Geopunt 2020)

Op deze orthofoto uit 1971 (figuur 40) is bebouwing te zien binnen het studiegebied. Het huidige gebouw aan de straatzijde (Kasteellaan 54) dat dateert uit eind 19^{de} eeuw kan duidelijk onderscheiden worden. Voor het overige zijn er enkele gebouwen te zien in het zuiden van het studiegebied. Om welke gebouwen het gaat is niet te achterhalen. Vermoedelijk gaat het om fabrieksgebouwen.



Figuur 46: Het studiegebied aangeduid op een orthofoto uit 1979-1990 (Geopunt 2020)

Op deze orthofoto (figuur 40), genomen in 1990, is reeds gedeeltelijk de huidige bebouwing binnen het studiegebied te zien. De Steinerschool werd op deze locatie ingericht in 1981.



Figuur 47: Het studiegebied aangeduid op de meest recente orthofoto (Geopunt 2020)

Op deze, meest recente, orthofoto (figuur 41) zien we een grotendeels ongewijzigd beeld. Wel is er nog een gebouw in het middengedeelte van het studiegebied opgericht.

5 BESLUIT

5.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied.

Het studiegebied bevindt zich lagergelegen in het landschap, in een drassig gebied binnen de alluviale vlakte van de Nederschelde. Op ca. 1km ten noorden van het studiegebied bevindt zich iets hoger gelegen grond, hier bevond zich vroeger de Sint-Baafsabdij, één van de ontstaanskernen van Gent. De ligging binnen een drassig gebied is ongunstig voor bewoning in vroeger tijden en was ook tijdens de steentijd niet gegeerd. De hoger gelegen gronden in de nabijheid zijn hiervoor meer geschikt, iets wat dan ook gereflecteerd wordt in de ontstaansgeschiedenis van Gent en het nabijgelegen Sint-Amandsberg.

Bodemkundig bestaat het studiegebied en de ruime regio errond uit bodemtype **OB**, een door menselijke ingrepen gewijzigde bodem waarvan het oorspronkelijk bodemtype niet meer achterhaald kon worden. Bewoning binnen het studiegebied kwam er pas op het einde van de 19^{de} eeuw, toen werd de drassige zone toch drooggemaakt en bebouwd. Deze bebouwing uit de nieuwste tijd zorgt voor de klassering binnen bodemtype **OB**.

De meldingen uit de CAI vertonen een duidelijke afwezigheid ter hoogte van het studiegebied. Pas binnen een straal van 850m zijn er meldingen op te merken. Dit ligt niet aan het drassige gebied Heirnis waarbinnen het studiegebied gelegen is en dat slechts laat werd ontwikkeld. Het gaat om meldingen uit de Romeinse periode, middeleeuwen en nieuwe tijd. De meldingen uit de Romeinse periode betreffen sporen van bewoning en artisanale activiteit op de hoger gelegen grond ten noorden van het studiegebied ter hoogte van het middeleeuwse Sint-Baafsdorp. Ook sporen van de Sint-Baafsabdij en het dorp werden hier aangetroffen, het gaat voornamelijk om resten van de abdijkerk en begravingen rond deze kerk. Sporen uit de middeleeuwen en nieuwe tijd werden ook aangetroffen ter hoogte van het klooster van de Rijke Klaren (ca. 1km ten zuiden van het studiegebied, buiten de stadsomwalling) en de binnenstad van Gent.

Op historische kaarten vanaf de 16^{de} eeuw zijn een aantal veranderingen op te merken ter hoogte van het studiegebied. Tot ca. eind 16^{de} eeuw bevindt het studiegebied zich binnen het drassige gebied van Heirnis en kende een gebruik als graasland voor vee. Vanaf het einde van de 16^{de} eeuw werden de stadswallen gemoderniseerd en uitgebreid. Het studiegebied kwam vermoedelijk gedeeltelijk op deze stadswal en -gracht uit de nieuwe tijd te liggen (ter hoogte van de uitbreiding ten zuiden van het Spanjaardenkasteel). Op basis van historische kaarten is echter moeilijk te bepalen of de stadswal- en gracht zich binnen het studiegebied bevond en zo ja, waar precies. Historische kaarten zijn niet altijd even correct te georefereren waardoor de exacte locatie van de stadswal- en gracht ter hoogte van het studiegebied niet nader kan bepaald worden.

Vanaf het einde van de 18^{de} eeuw worden deze stadswallen geslecht en komen er boulevards waar deze wallen geweest waren. De Kasteellaan is hier een voorbeeld van en volgt de oude stadswal (tweede omwalling) rond het voormalige Sint-Baafsdorp. De Visserij, een verbinding met de Zeeschelde werd iets ten westen van het studiegebied gegraven in het midden van de 18^{de} eeuw. Waar de stadswal zich bevond komt op termijn een kaai aan dit kanaal, de Frederik Lousbergskaai. Pas eind 19^{de} eeuw wordt de zone van het studiegebied ontwikkeld en komen er huizenblokken en straten. Voor deze tijd is er na de afbraak van de stadswal geen bebouwing binnen het studiegebied op te merken.

Op basis van bovenstaande argumenten wordt een laag archeologisch potentieel vooropgesteld voor de periode vóór de nieuwe tijd. Tot de uitbreiding en modernisering van de stadsomwalling eind 16^{de} eeuw bevond het studiegebied zich immers in een drassig gebied buiten de stadsmuur. Deze zone was onaantrekkelijk voor bewoning en kende een historisch gebruik als graasland. De kans om archeologische relevante sporen aan te treffen voor periodes jonger dan de 16^{de} eeuw is dan ook eerder klein. Voor de nieuwe tijd is er echter een hoog archeologisch potentieel aanwezig waarbij mogelijk nog resten van de stadswal- en stadsgracht uit die tijd binnen het studiegebied ontdekt kunnen worden. Een exacte locatie binnen het studiegebied kon op basis van historische kaarten niet nader bepaald worden.

5.2 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING EN SAMENVATTING

Met uitzondering van het gebouw gelegen aan de Kasteellaan 54, zullen alle gebouwen en constructies binnen het studiegebied integraal worden afgebroken, inclusief funderingen.

De bestaande bomen binnen het projectgebied worden zoveel mogelijk behouden en waar mogelijk wordt de groenzone uitgebreid door het verwijderen van de betonklinkerverharding. Dit zal een impact van ca. 30cm-mv hebben.

De nieuwe speelplaats wordt opnieuw aangelegd in een gedeeltelijk waterdoorlatende groenbestrating (door afwisselende voegbreedte) en een waterdoorlatende rubberverharding op een drainerende fundering. De verstoring hiervoor zal tot ca. 50cm-mv diep gaan.

Het nieuwe hoofdgebouw zal quasi volledig gebouwd worden de locatie van het oude, afgebroken hoofdgebouw. De fundering voor het nieuwe gebouw (betonplaat op schroefpalen) zal tot ca. 1m-mv diep gaan. De schroefpalen worden tot ca. 14m-mv ingeplant.

Het houtatelier, dat ten noordwesten van het nieuwe schoolgebouw komt, zal eveneens gefundeerd worden op een betonplaat op schroefpalen die op ca. 1m-mv diepte zal geplaatst worden. De schroefpalen zullen ook hier tot ca. 14m-mv worden ingeplant.

Gezien de grootte van het project gebied, de diepte van de geplande werken en de ligging nabij de stadsmuur en -gracht is er een potentieel tot kennisvermeerdering aanwezig voor het gehele studiegebied.



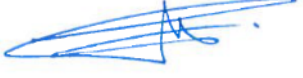
Uit het historische, landschappelijke en archeologische onderzoek (hst. 3 en 4) blijkt dat het studiegebied zich in een drassige lagergelegen zone bevindt die deel uitmaakt van de alluviale vlakte van de Nederschelde. Tot en met de 16^{de} eeuw ging het om een natte zone die gebruikt werd als weidegrond. Eind 16^{de} eeuw wordt de stadsomwalling uitgebreid en komt het studiegebied gedeeltelijk op de stadswal en -gracht te liggen. Eind 18^{de} eeuw wordt de omwalling afgebroken. Pas eind 19^{de} eeuw kan er bebouwing worden opgemerkt binnen het studiegebied. Bodemkundig bevindt het studiegebied zich, door de bebouwing uit de nieuwste tijd, binnen bodemtype **OB**.

Er is een laag archeologisch potentieel voor de periode tot en met de 16^{de} eeuw gezien de ligging binnen een drassige zone buiten de stadsmuren die enkel een gebruik als weiland kende. Vanaf het einde van de 16^{de} eeuw is er een hoog potentieel gezien de mogelijk gedeeltelijke ligging van het studiegebied op de stadsmuur en -gracht die in die periode werden opgetrokken. Eind 18de eeuw worden deze wallen geslecht maar mogelijk zijn er nog sporen van terug te vinden in de ondergrond. Sporen uit eerdere periodes zijn niet uit te sluiten maar lijken minder waarschijnlijk.

Op basis van bovenstaande argumenten wordt dan ook **een vooronderzoek door middel van proefsleuven en proefputten** geadviseerd met de bedoeling na te gaan of er nog restanten van de stadsmuur en -gracht kunnen teruggevonden worden binnen het studiegebied.

Hoewel het studiegebied ca. 2.400m² telt dient het vooronderzoek uitgevoerd te worden in de niet-bebouwde zone gezien het vooronderzoek aan de sloop vooraf gaat. De zone voor vooronderzoek bedraagt dan ook ca. 1.900m² (cf. hst. 4.3 in het programma van maatregelen).

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	General Director		16 oktober 2020
Toon Moeskops	Business Unit Manager		16 oktober 2020
Jan Coenaerts	Archeoloog / Kwaliteitsverantwoordelijke		16 oktober 2020

7 BIBLIOGRAFIE

Bogemans F., Baeteman C., 2006: Toelichtingen bij de Quartairgeologische kaart van België – Vlaams gewest. Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

CadGIS 2020: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 20 augustus 2020).

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2020.

Charles L., et al. 2008. Van walsites en speelhoven. Het vrije van Gent bij Jacques Horenbault (1619), Gent.

De Smaele B., Pieters H., 2017. Gent-Kasteellaan 109-129. Gent: Hembyse Archeologie.

DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2020: Topografische kaarten [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 20 augustus 2020).

Geopunt Vlaanderen 2020: Basiskaarten (Luchtfoto 2019, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 20 augustus 2020).

Geopunt Vlaanderen 2020: Historische kaarten (Ferraris, Atlas van Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 20 augustus 2020).

Geopunt Vlaanderen 2020: Bodem kaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 20 augustus 2020).

Herremans D., Lalo P., 2016. Steinerschool Kasteellaan Gent. Gent: GATE Archaeology.

Inventaris bouwkundige Erfgoed: IBE 2020.

Laleman M.-C., 1984. Vondstmeldingen. Gentbrugge, Guldenmeers 17-25, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, jg. 8 afl. 3, pp. 62-63.

Laleman M.-C., et al. 1991. Vondstmeldingen. Slachthuisstraat, Slachthuis, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, jg. 15 afl. 1, pp. 63-64.

Laleman M.-C., Stoops G., 1994. Vondstmeldingen. Gandastraat, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent jg. 18 afl. 2, pp. 54-55.

Laleman M.-C., et al. 1995. Stadsarcheologisch onderzoek in Gent (O-VI), in: *Archaeologia Mediaevalis*, 18, Namur, 1995, p. 47.

Laleman M.-C., Raeymaekers E., 1996. Vondstmeldingen. Lange Violettenstraat, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent jg. 20 afl. 2 pp. 34-35.

Laleman M.-C., 2008. Slachthuisstraat, in: *Archeologisch onderzoek in Gent 1997-2008*. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2 nr. 2, pp. 157-160

Nationaal Geografisch Instituut (NGI): Topografische kaart (1:10.000), [Online], www.ngi.be (geraadpleegd op 20 augustus 2020).

Raeymaekers E., Steurbaut P., 2007. Graaf van Vlaanderenplein 5, De Capitole, in: Archeologisch onderzoek in Vlaanderen 1999-2006. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Vlaanderen, reeks 2, nr. 1, pp. 38-39.

Raveschot P., 1992. Vondstmeldingen. Gandastraat - Nieuwe Beestenmarkt, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, jg. 16 afl. 3, pp. 38-40.

Steurbaut P., Vermeiren G., 2007. Sint-Kristoffelstraat, in: Archeologisch onderzoek in Gent 1999-2006. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2, nr. 1, pp. 153-154.

Stoops G., 1997. Vondstmeldingen. Lange Violettenstraat 277, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent jg. 21, afl. 1, pp. 27-28.

Stoops G., 2008. Gandastraat 7-9, in: Archeologisch onderzoek in Gent 1997-2008. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2 nr. 2, pp. 28-32.

Stoops G., 2010. Gandastraat 7-9: middeleeuwse metalen pleisters?, in: Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2010. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2, nr. 4, pp. 31-39.

Swaelens C., Vanoverbeke R. 2017: Archeologische opgraving Gent, Abeelstraat 11, BAAC Vlaanderen Rapport 566, Bassevelde.

Terryn B., Janssens D., Janssens N. 2012: Archeologische begeleiding, Lange Violettestraat (Gent), BAAC Vlaanderen Rapport 111, Gent.

Van Ranst E. & Sys C., 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Laboratorium voor bodemkunde, Universiteit Gent, Gent.